

Wija'tz wuuj

Idioma Tz'utujil
Mi libro semillero

10

Wija'tz Wuuj

Primer grado de primaria

i

o

u

a

e

Tz'utujil

WIJA'TZ WUJ

Mi libro semillero

Comunicación y lenguaje para primer grado primaria.

Rafael González Cotuc, Samuel Pérez Mendoza, Cristóbal Ermitaño Cholutío Vásquez y Salvador Quiacaín Rocché.

Instituto para el Desarrollo y la Innovación Educativa en Educación Bilingüe y Multicultural -IDIE-. Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación la Ciencia y la Cultura, -OEI- Oficina Guatemala.

124 páginas il; 21.59 cm. Guatemala, enero de 2013.

Cultura e Idioma Tz'utujil. Aprendizaje lectoescritor.

"Se autoriza al Ministerio de Educación la edición y publicación del presente material en apoyo al Sistema Educativo Nacional" Lo indicado en cumplimiento con los Artículos 5, 14, 17, 21, 24 y 25 del Decreto 33-98 de fecha 19 de mayo de 1998, Ley de Derechos de autor y Derechos Conexos.

Este material se ha diseñado para que tenga la mayor difusión posible y que de esta forma contribuya al mejor desempeño de educadoras y educadores y aprendizaje de los niños y las niñas. Por tanto, se autoriza su reproducción, siempre que se cite la fuente y se realice sin ánimos de lucro.

AUTORIDADES EDUCATIVAS

Oscar Hugo López Rivas
Ministro de Educación

Héctor Alejandro Canto Mejía
Viceministro Técnico de Educación

María Eugenia Barrios Robles de Mejía
Viceministra Administrativa de Educación

Daniel Domingo López
Viceministro de Educación Bilingüe e Intercultural

José Inocente Moreno Cámbara
Viceministro de Diseño y Verificación de la Calidad Educativa

Carlos Jacinto Coz
Director General de Educación Bilingüe Intercultural –DIGEBI

Rómulo Xicay Ajuchan
Subdirector de Educación Bilingüe Intercultural de Digebi

Departamento de materiales educativos de Digebi
Coordinación de la publicación

Dirección Departamental de Sololá

Director Departamental de Educación, Sololá
Juana Navichoc Chavajay

Jefe del departamento técnico bilingüe intercultural
Salvador Petzey Cuá

Coordinador nivel primario
Lorenzo García Ixmata

Supervisor educativo
Porfirio Geremías Par Chavajay,

Coordinadores Técnicos Administrativos –CTA's-
Manuel Eduardo Cholutio Coché
Gerardo Chavajay Dionisio
Juan Ujpán Rodeno
Pedro Culum Culum

Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación la Ciencia y la Cultura, -OEI- Oficina de Guatemala -2013-

Autoridades Organización de Estados Iberoamericanos –OEI–
Marlene Grajeda de Paz

Representante Permanente
Magali García

Coordinadora IDIE Bilingüe y Multicultural
Equipo Técnico OEI
Especialistas en Educación Bilingüe y Multicultural
Sonia Salomé Raymundo González
José Augusto Yac Noj
Antonio Avia Aranda

Autores
Rafael González Cotuc
Samuel Pérez Mendoza
Cristóbal Ermitaño Cholutio Vásquez
Salvador Quiacaín Rocché

Ilustración
Rafael González Cotuc
Cristóbal Ermitaño Cholutio Vásquez

Diseño y Diagramación
Editorial Maya' Wuj

PRESENTACIÓN

Queridos educadores y educadoras

El presente material educativo “Wija'tz Wuuj 1, Mi libro semillero”, ha sido elaborado para que niños y niñas de primer grado primaria lo utilicen como texto de aprendizaje. Su contenido y metodología están enfocados al desarrollo de las cuatro competencias lingüísticas, así como el fortalecimiento de la identidad cultural y el acceso a conocimientos generales acerca de temáticas cercanas a la vida de los niños y las niñas de la Comunidad Sociolingüística Tz'utujil.

El Wija'tz Wuuj 1 ha sido desarrollado por un equipo de profesionales del área Tz'utujil, quienes convencidos de que es necesario que la niñez aprenda desde el propio idioma, se dieron a la tarea de emprender este valioso proyecto cuyo resultado final es este texto. En su producción ha participado un conjunto de personas de la Comunidad Tz'utujil entre quienes se cuentan las autoridades de la Dirección Departamental de Sololá, los Coordinadores Técnico Administrativos, directores y directoras, así como maestros y maestras de primer grado de las escuelas de San Pedro La Laguna, San Juan La Laguna, San Pablo La Laguna y Santa María Visitación.

Posterior a su elaboración, el Wija'tz Wuuj 1 fue socializado y enriquecido por representantes de distintas organizaciones que trabajan en el

K'UTUB'AL

Ajtijoneelaa'

Ja wuuj rixin sik'ineem k'in tz'ijb'aneem “Wija'tz Wuuj .” ja runujk'iik rub'ajniik b'anoon kixin ja taq ak'alaa' jar ee k'o pa najb'ey junaa' rixin ajtijaal. Ja k'a k'o chi paam k'in rucholajjil ruk'ujtiik nq'ijij ja kaji' sak'ajaneem: ak'axaneem, tzijooneem, sik'ineem k'in tz'ijb'aneem; chaqajaa' nuuya' ruchojq'aaq' ja kib'ajnikiil jar ak'alaa' rixin Tz'utujil Tinaamitaal.

Ja xenuk'u wi k'in xeb'ano wi ja “Wija'tz Wuuj .” ee jun mook Aj Tz'utujil tijoneelaa', ee je'ee' k'o pa keewi' kina'ooj chi rajawaxiik nkojtaqij jar ak'alaa' ja rub'eyal naquun pa kitzijob'al, rumaal k'aari' kech'ob to ja jun saamaaj k'in jaa wa' ruwachiil ri'. Ee k'iy xe'to'oni chi rusamajixiik, kani' chi ke: k'amol taq b'eey rixin Dirección Departamental rixin Educación rixin Tz'olaj Ya', Coordinadores Técnicos Administrativos, k'amol taq b'ey rixin ajtijaal k'in ajtijonelaa' rixin najb'eey junaa' rixin ajtijaal jar ee k'o pa Tz'unun Ya', Xe' Kuku' Aab'aj, Tok'or Juyu' k'in Tz'ujki Ya' Juyu'.

Toq nuk'utaji ja “Wija'tz Wuuj .” xnik'oxi k'in utz ne'xi kumal winaqii' ja nesamaj pa ruub'ii' ja tijoneem, kani' chi ke: K'ulb'il Yol Twitz Paxil rixiin ja Tz'utujil Tinaamitaal, Proyecto Lingüístico

mejoramiento de la educación, las cuales son: la Academia de Lenguas Mayas de Guatemala de la Comunidad Lingüística Tz'utujil, el Proyecto Lingüístico Francisco Marroquín y el Instituto Lingüístico de la Universidad Rafael Landívar.

Por su parte, la Organización de Estados Iberoamericanos, a través del Instituto para el Desarrollo y la Innovación Educativa en Educación Bilingüe y Multicultural, facilitó a los autores la asistencia técnica necesaria para la producción del Wija'tz Wuuj 1, así como los fondos para su reproducción y distribución y para la capacitación de docentes para optimizar su uso.

Queda en sus manos este material, como una pequeña contribución a la educación bilingüe de calidad que todos los niños y las niñas de la Comunidad Tz'utujil se merecen, con la invitación a que se utilice tratando de facilitar a los estudiantes la mejor experiencia de aprendizaje de las competencias lingüísticas, en el marco de una educación con equidad y respetuosa de la diversidad.

Cordialmente,

Sus autores. Equipo institucional de la OEI en Guatemala. Dirección Departamental de Sololá. Coordinadores Técnico Administrativos.

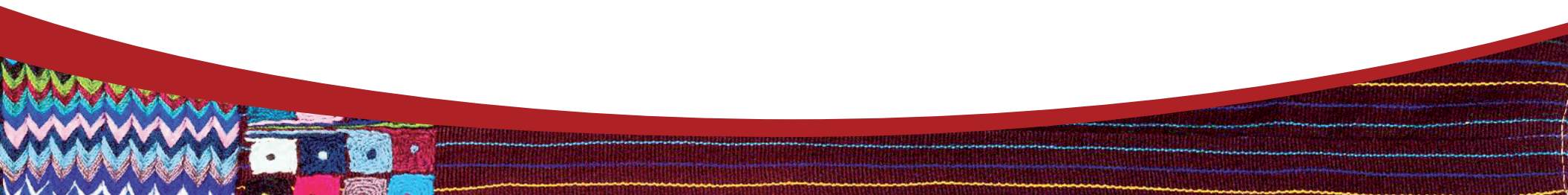
Francisco Marroquín k'in ja mookaaj Instituto Lingüístico rixin Universidad Rafael Landívar.

Jar IDIE Bilingüe k'in Multicultural rixiin jar Organización rixin Estados Iberoamericanos, xuuya' ja ruwuqaal ja xb'anb'exi, xjachb'exi ja taq wuuj k'in xetijob'ex wi' ja tijoneelaa' chi riij ja ruko'jiik jaa wa' wuuj ri' kuk'iin jar ak'alaa' pa taq ajtijaal.

Nk'eje' kan k'a pan eeq'a' ja jun samajib'al ri', rixin to'oneem k'in nya'b'exi jar ojtaqineem pa Tz'utujil Tzijob'al, ja qas rajawaxiij chi ke jar ak'alaa' rixiin ja Tz'utujil Tinaamitaal, xteekoj ta k'a, utz k'a ma k'ayeew ta rojtaqixiik jar ak'axaneem, tzijoneem, sik'ineem k'in tz'ijb'aneem, utz k'a pa junaan wachil nb'ajni ja saamaaj.

Qas pa ki'kotemaal nkeeya' opoon,

Jar ajtz'ijb'a', Mookaaj rixiij ja OEI ja k'o pa Iximuleew, Dirección Departamental rixin tz'olaj Ya' k'in Coordinadores Técnicos Administrativos.

i

ixoq

I

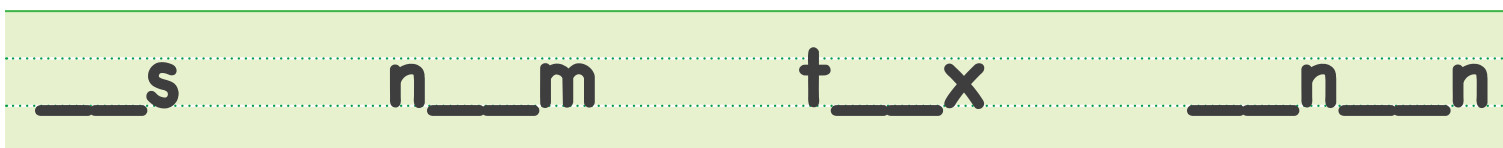

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **i** k'in **I** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

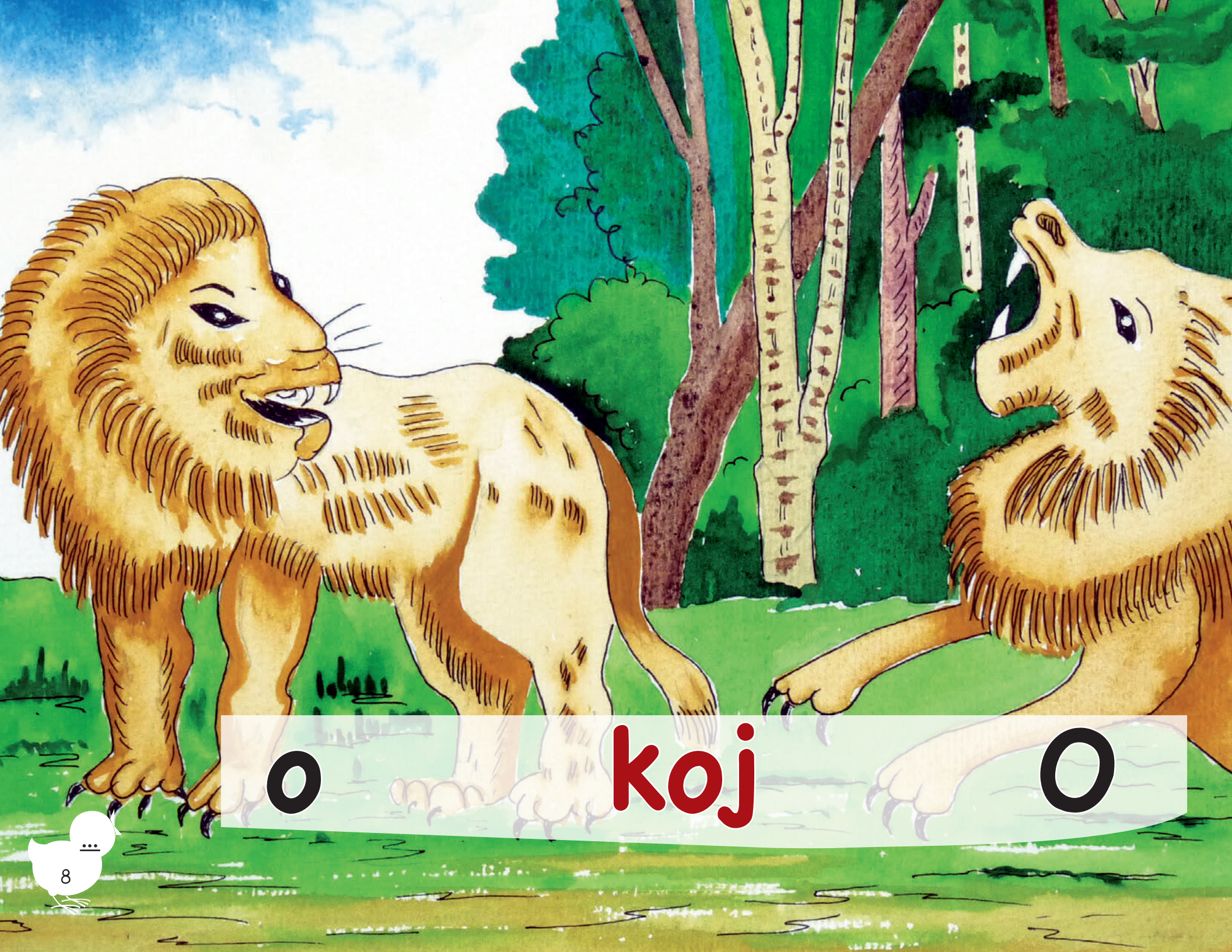
- Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'ijb' **i** ja taq ch'akultz'ijb' k'in qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziiij xqaanuk' qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altzii, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

o koj o

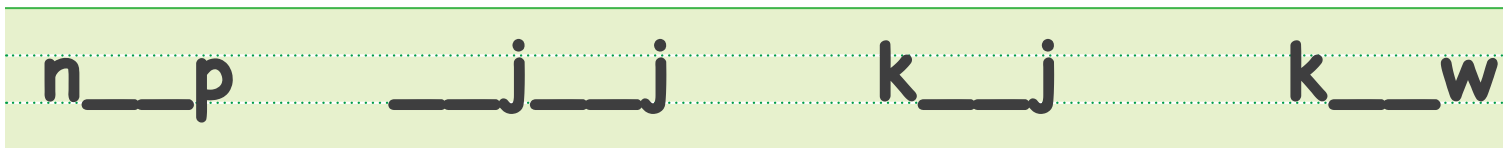

Rub'eyaal

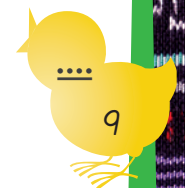
- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **o** k'in **O** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

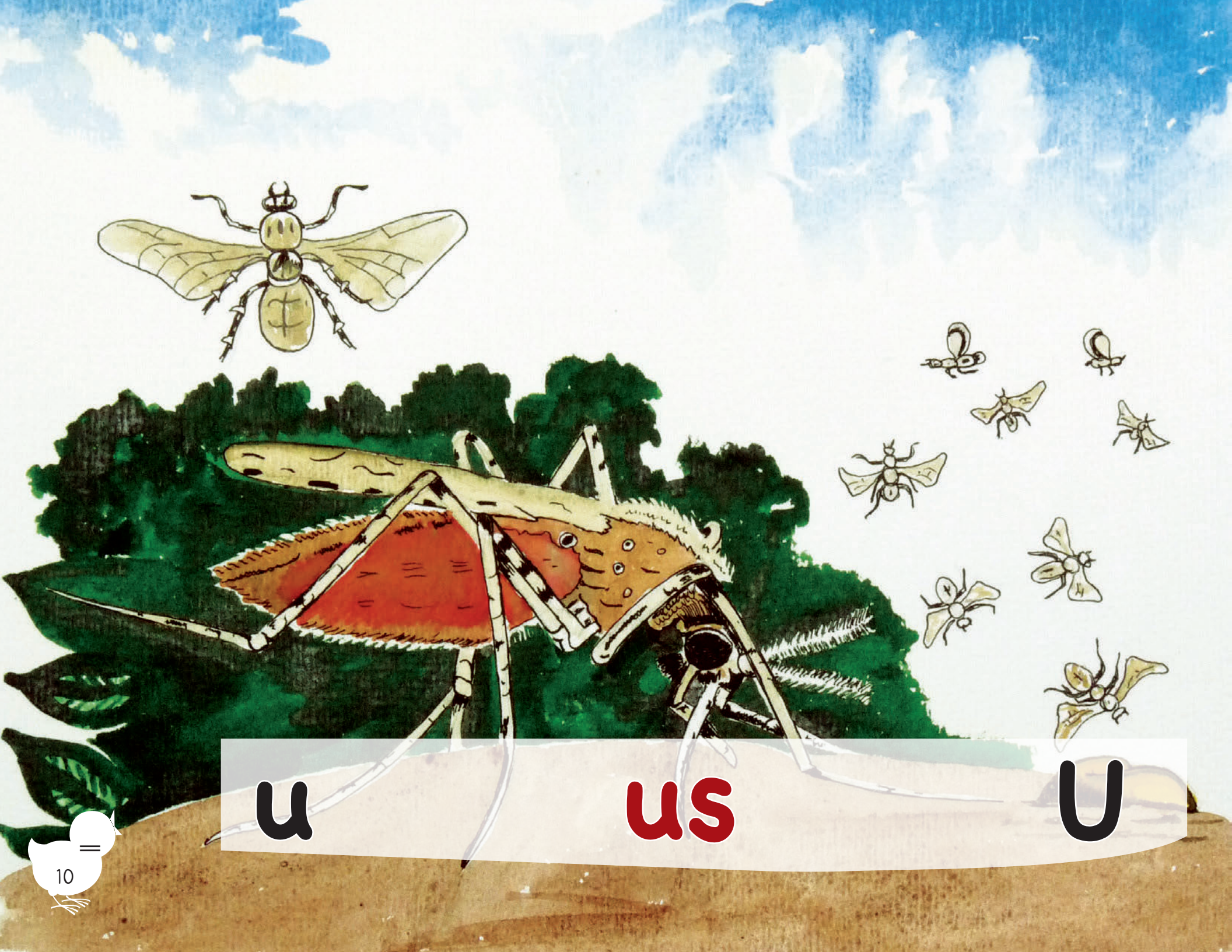
- Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'ijb' **o** ja taq ch'akultz'ijb' k'in qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziiij xqaanuk' qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'ijjintziiij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'.
K'a ja k'aa r' nulgacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

u

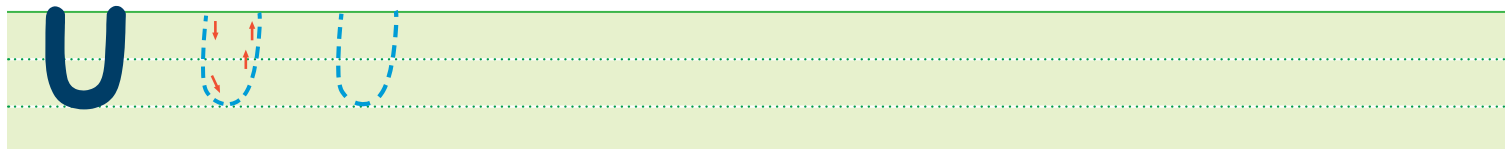
us

U

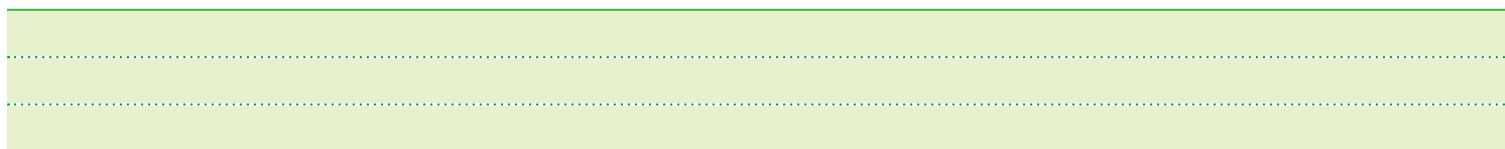

Rub'eyaal

- Qatz'iib'aj jun cholaj rachib'al ja **u** k'in **U** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'iib' **u** ja taq ch'akultz'iib' k'in qatz'iib'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziij xqaanuk' qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altziij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

a

aj

A

Rub'eyaal

- Qatz'iib'aj jun cholaj rachib'al ja **a** k'in **A** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

a a a

A A A

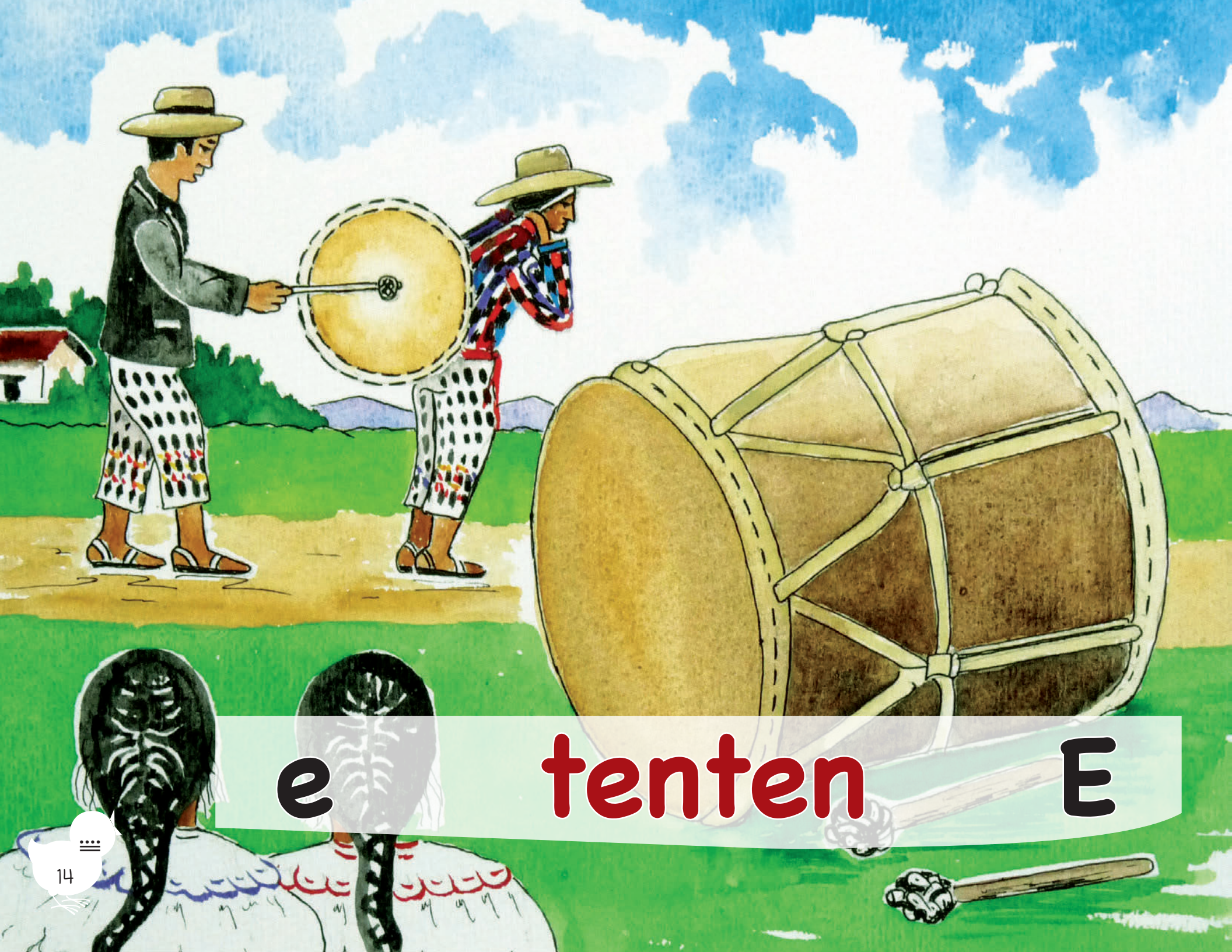
- Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'iib' **a** ja taq ch'akultz'iib' k'in qatz'iib'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziij xqaanuk' qaaj.

t__p   r__x   __j   j__l

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun b'iix, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

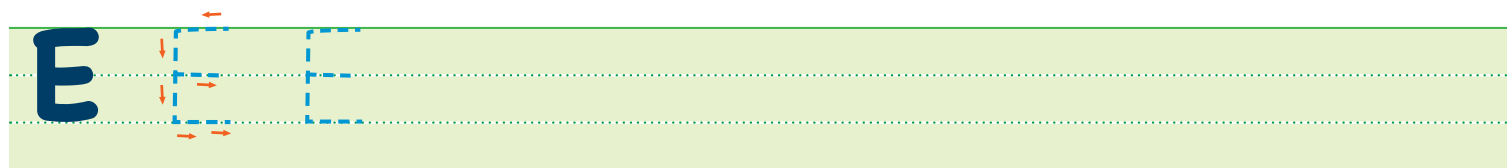
e tenten E

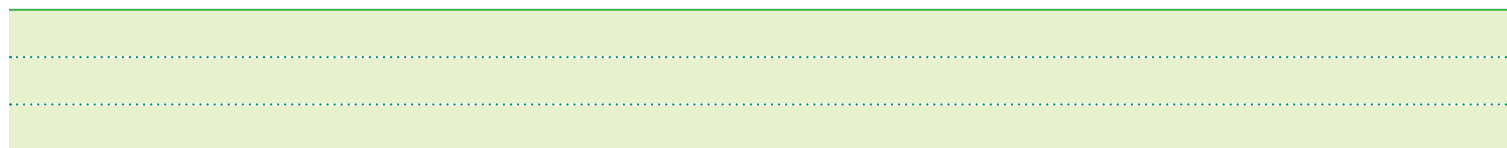
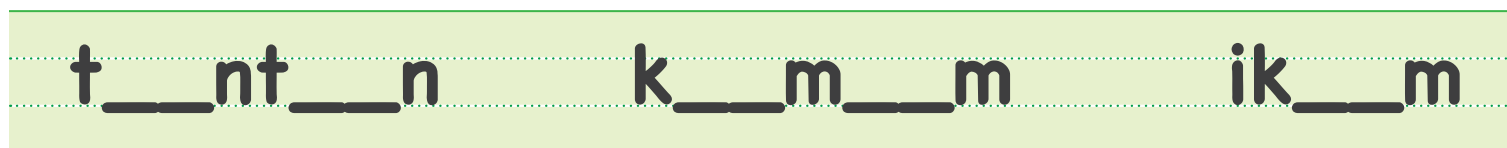

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **e** k'in **E** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

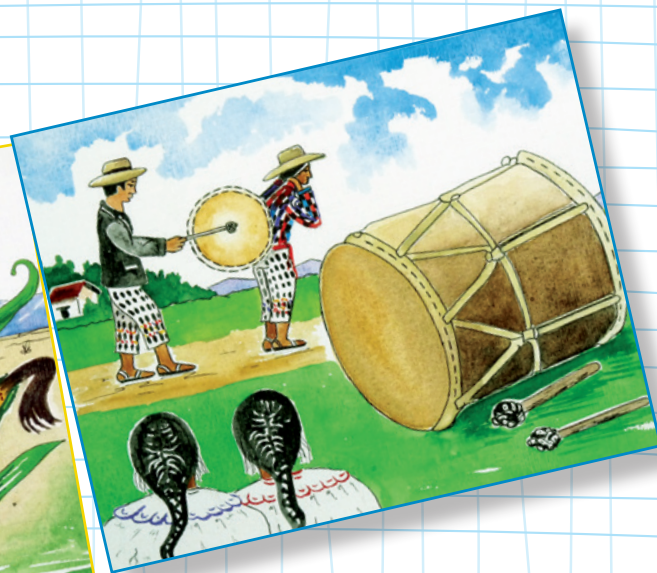
- Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'ijb' **e** ja taq ch'akultz'ijb' k'in qatz'ijb'aj ox'i muul ja taq tzii xqaanuk' qaaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altzii, chi ke qach'alaal owi qatata' qate'e'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

i o u a e

Qatz'aqatisaj chi re ko'l k'u'xatz'ijb' i, o, u, a, e ja taq ch'akultz'ijb' k'in qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tzii xqaanuk' qaaq.

__x__q

k__j

k__t

t__t

t__nt__n

__j

ii

iik

II

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **ii** k'in **II** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

ii

II

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziiij k'o **ii** ruk'aan.

iis

siis

chiiij

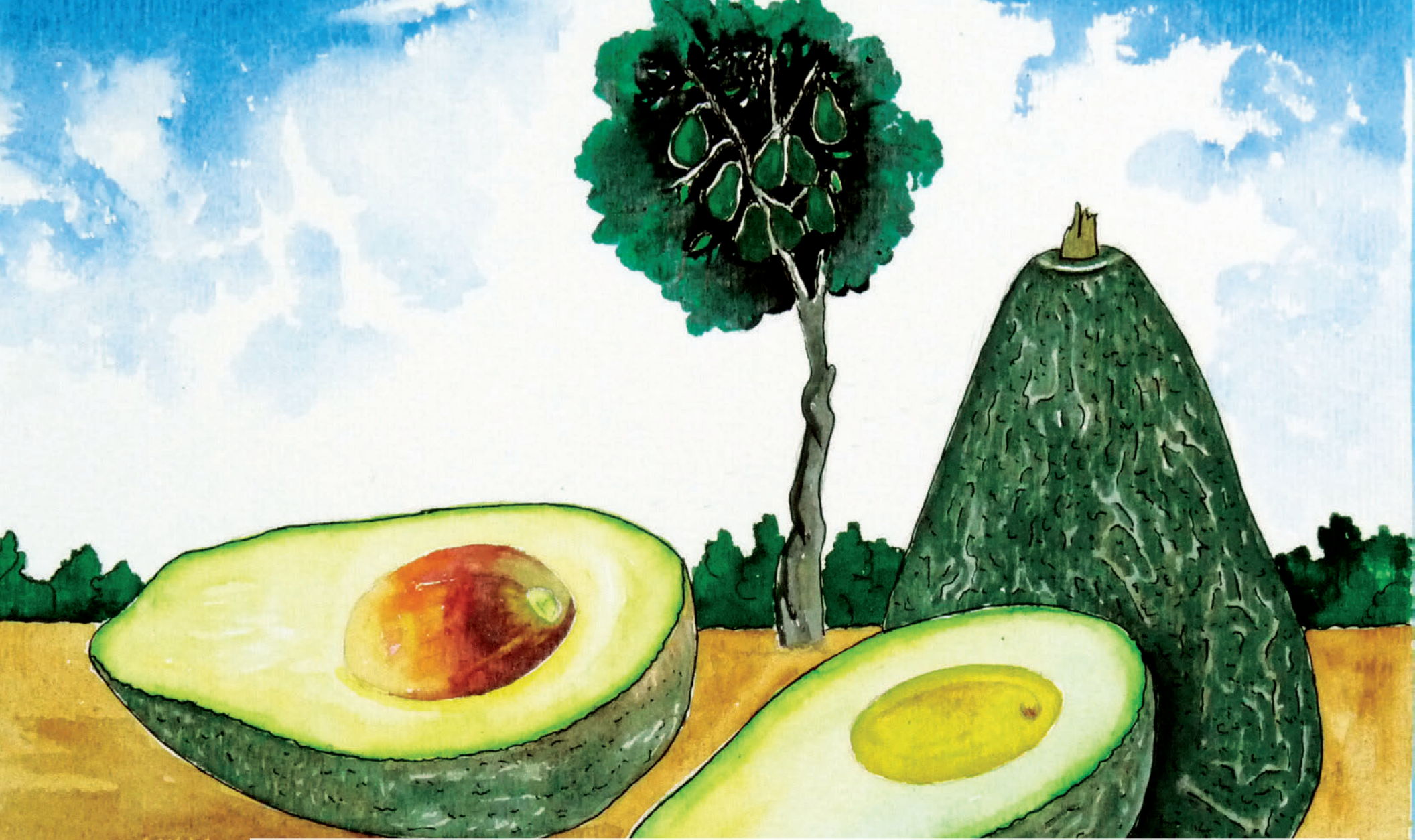
piim

iik

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altziiij, chi ke qach'alaal owi qatata' qateet'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

oo

ooj

oo

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja oo k'in OO pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

oo oo

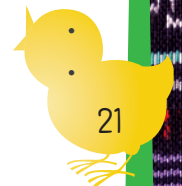
OO OO

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tzii k'o oo ruk'aan.

ooj lool pooy mooy chooy

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'ijiintzii, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'.
K'a ja k'aa r' nulgacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

uu

uuq

UU

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **uu** k'in **UU** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

uu uu

UU UU

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tzii k'o **uu** ruk'aan.

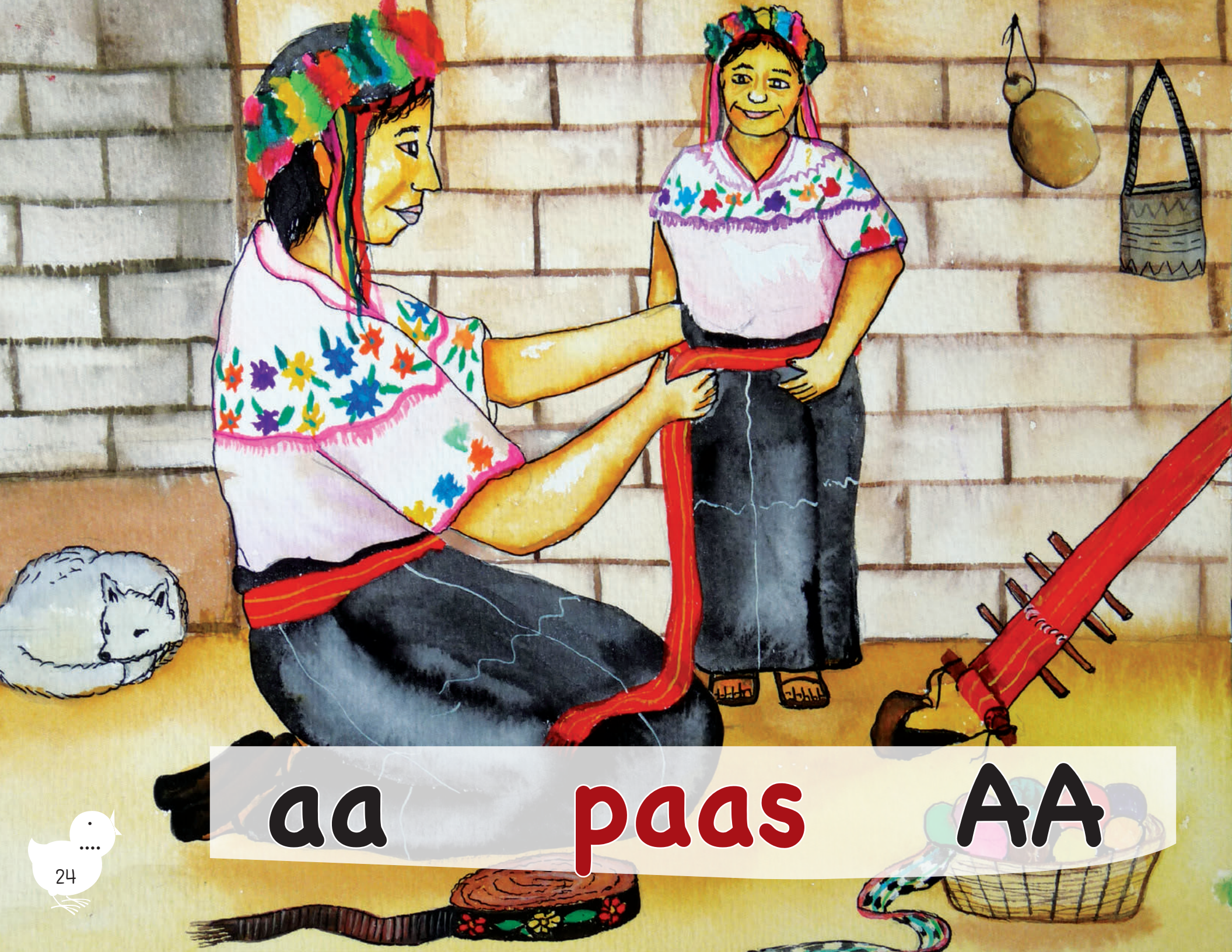
uuq wuuj muuj kuuk tuuj

Saamaaj rixiin chi jaay: ngak'axaj to chik jun q'apab'altzii, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

aa

paas

AA

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **aa** k'in **AA** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

aa aa

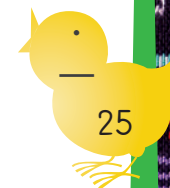
AA AA

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tzii k'o **aa** ruk'aan.

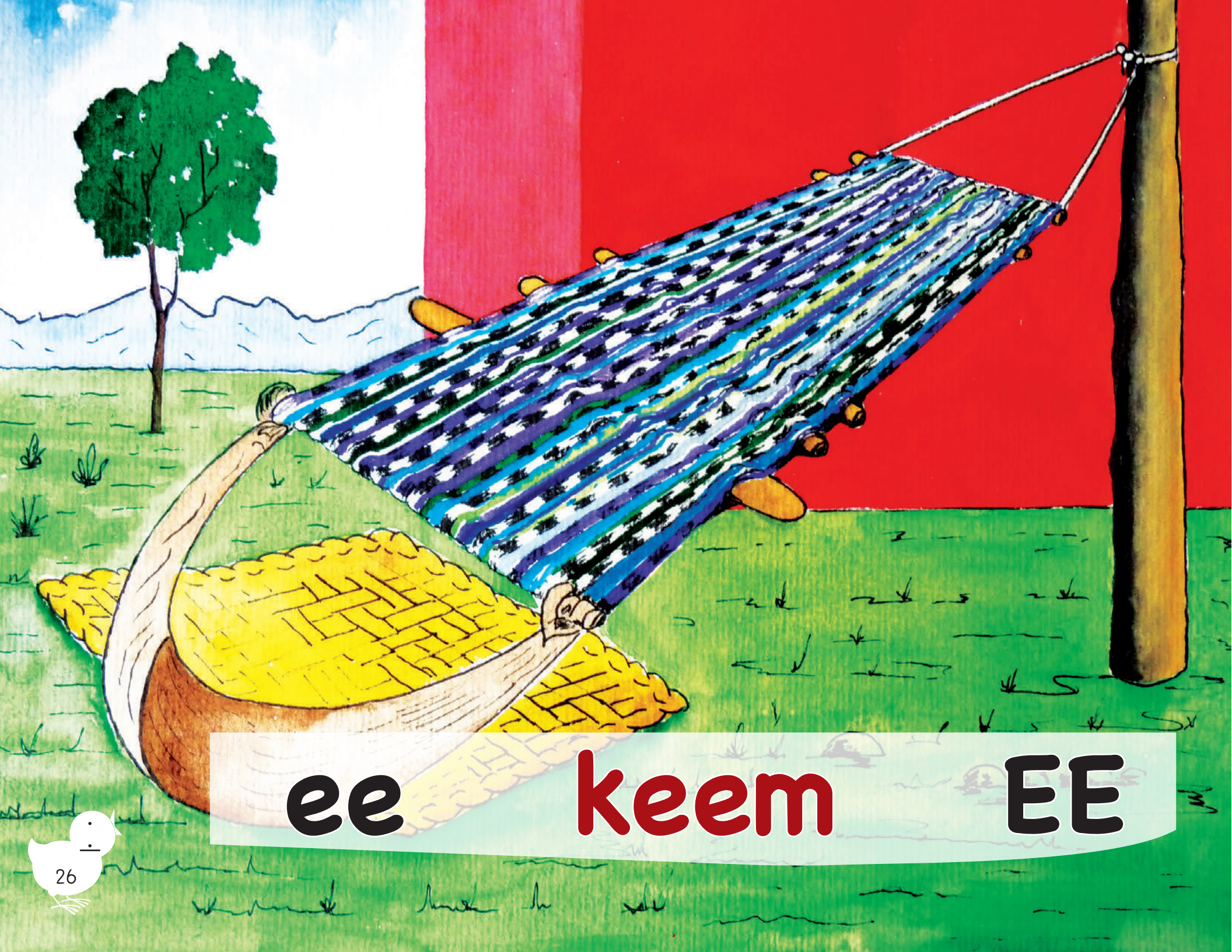
paas jaan jaay naan paar

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun b'iix, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

ee keem EE

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **ee** k'in **EE** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

ee

EE

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziij k'o **ee** ruk'aan.

keem meem teem mees leej

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altzij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal. Chaqajaa', nqak'axaj to chi re qaatee' owi chi re jun ixoq naq nuub'an chi re rusamajixiik ja keem.

ii

oo

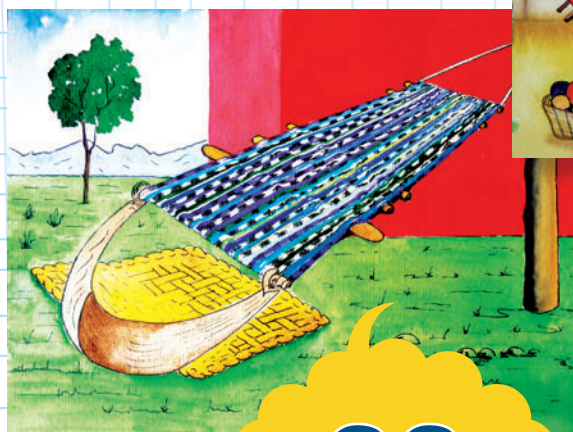
aa

uu

ee

Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziiij k'o **ii** , **oo**, **uu**, **aa**, **ee** ruk'aan.

iik   **ooj**   **paas**   **uuq**   **keem**

iss   **kuuk**   **mooy**   **naan**   **teem**

j

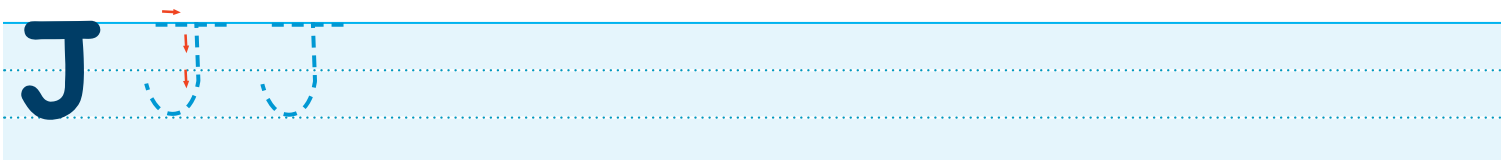
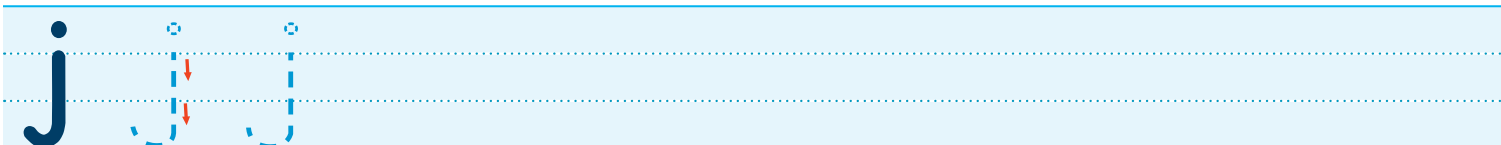
aj

J

Rub'eyaal

- Qatz'iib'aj jun cholaj rachib'al ja **j** k'in **J** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

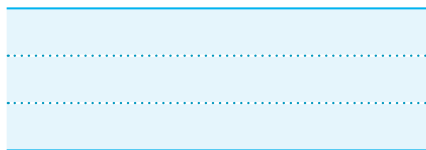
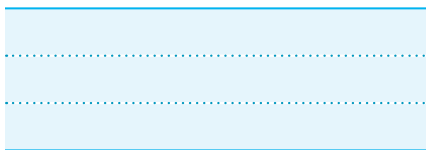
- Qasik'iij ja taq tziij ri'.

aj

aaj

ajiiij

- Qatz'iib'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux jar ox'i' taq tziij xqasik'iij qaaj.

.... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tzij nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

jaaj

aj

ooj

— Qasiik'iij ja taq ko'latzij ri'.

Ja aj
Ja ooj
Ja aaj

— Qatz'ijb'aj chi rukojol ja taq jikajux jar oxi' taq ko'latzij xqasik'ij qaaaj.

Handwriting practice lines (dotted lines on a light blue background).

Handwriting practice lines (dotted lines on a light blue background).

Handwriting practice lines (dotted lines on a light blue background).

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altzij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

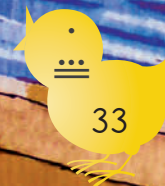

n

naan

N

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **n** k'in **N** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

n n n

N N N

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

juun

jaan

naan

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux jar ox'i' taq tziij xqasik'iij qaaj.

.... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tzii' nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

Naan	
jaan	
juun	

— Qasiik'iij ja taq ko'latzii' ri'.

Jun naan
Jun jaan
Ja juun

— Qatz'ijb'aj chi rukojol ja taq jikajux jar oxi' taq ko'latzii' xqasik'ij qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'ijiintzii', chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'.
K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

r

riij

R

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **r** k'in **R** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

r r r

R R R

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

riij

raaj

ojeer

- Qatz'ijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux jar oxi' taq tziij xqasik'iij qaaj.

.... Qaya'a' jun ti jikajux chi ruuxee' ja tzii **riij** ruk'aan jar oxi' ko'latzii ri'.

riij rooj

riij raj ja naan

riij raaj ja naan

— Qasiik'iij ja taq ko'latzii ri'.

**Jun riij
Jar ojeer
Ja raaj**

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach ja taq jikajux, ja oxi' taq ko'latzii xqasik'ij qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqawasaaj rachib'al ja **riij saq'uul** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' nqatz'ijb'aj to ka'i' oxi' taq tzii ja nqach'ob' chi riij ja k'o tz'ijb' " **r** " ruk'aan.

j

n

r

- Qasiik'iij ja taq tziiij ri'.

aj
aaj
ooj

jaan
inin
juun

riij
naan
ojeer

- Qatz'iijb'aj pa ruujiik ja rukojol taq jikajux ja taq tziiij xqasik'iij qaaj.

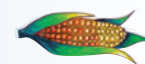

... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tziiy nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

ooj

naan

riij

aj

juun

.... Qasiik'iij ja taq ko'latziiy ri'.

Jun riij ooj
Ja raj naan
Ja riij aj

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach ja taq jikajux, ja ox'i' taq ko'latziiy xqasik'iij qaaj.

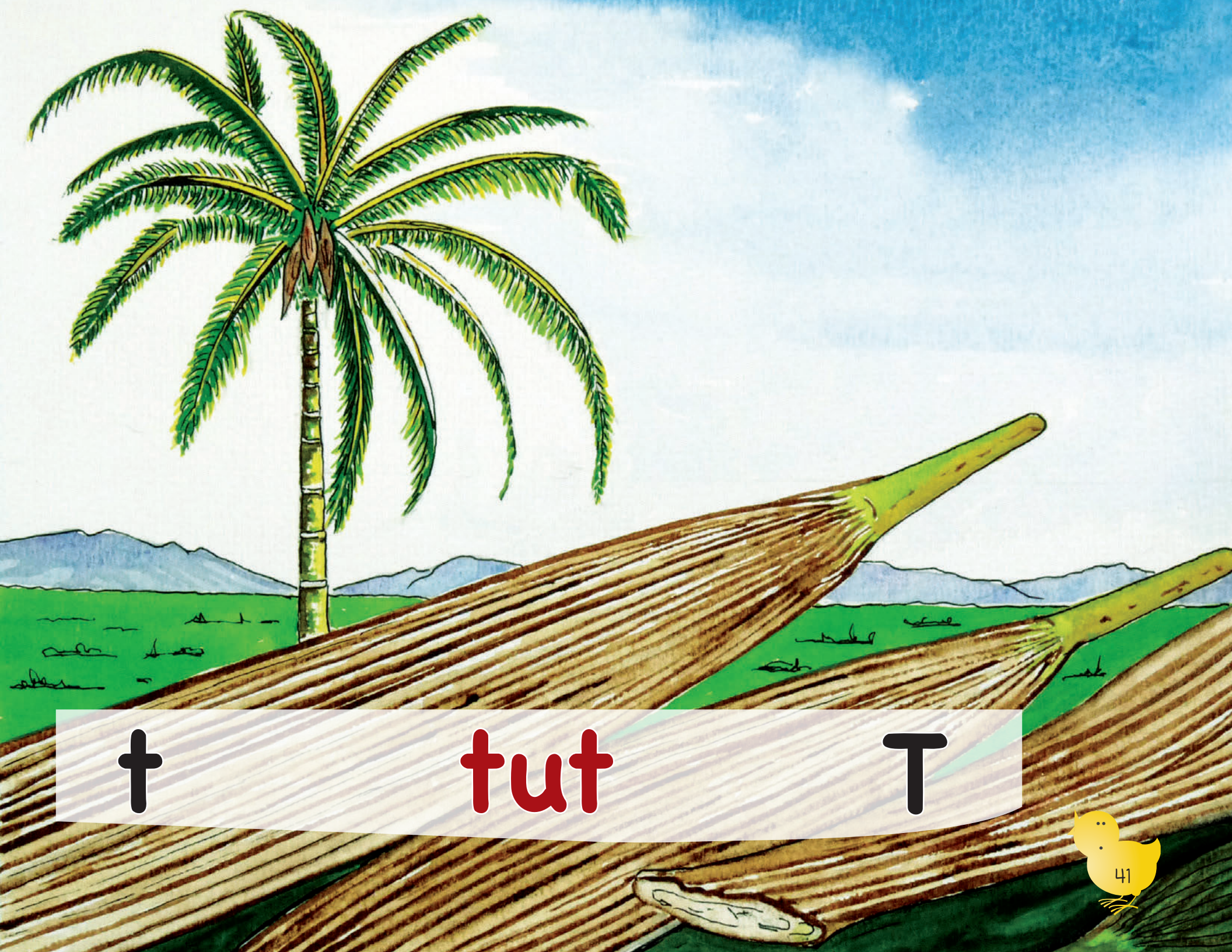

---

t

tut

T

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **t** k'in **T** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

tut
atat

juut
jat

tuuj
Tiin

Toor
Tuun

- Qatz'ijb'aaj ja ti tz'ijb' **t** b'aar k'o wi' ja ti ko'la jux.

_u_   juu_   _eem   _iin   _unaaj

.... Qasiik'iij ja taq tziij k'in qatz'aqatisaaj chi re ruub'ii' ja taq achib'al.

• Ja ti

.. Ja ti

... Ja ti

.... Jar aa

— Qakanoj lajuuj taq tziij chi paam ja kichontz'ijb ri'.

t	u	t	n	j	uu	t	n
n	t	u	n	aa	j	n	n
a	t	a	t	n	j	a	t
n	n	n	n	n	T	oo	r
T	uu	n	n	T	ii	n	n
n	t	o	j	oo	j	n	n
n	n	n	n	uu	t	i	j

☛ Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzii xqaawil chi paam ja kajparaaj.

Handwriting practice lines for the first exercise.

Handwriting practice lines for the first exercise.

☛ Qasiik'iij ja taq ko'latzii ri'.

Ja tuuj
Ja tut

Ja juut
Ja jun tunaaj

☛ Qatz'ijb'aaaj ja kaji' ko'latzii chi ruuwach ja taq jikajux ri'.

Handwriting practice lines for the second exercise.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun b'iix, chi ke qach'alaal owi qatata' qateet'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

ch

chiiij

Ch

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **ch** k'in **Ch** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

ch ch ch

Ch Ch Ch

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

chaj
chaaj

aachi
chiij

jachooj
roochooch

ichaaj
chanooj

- Qatz'ijb'aaj ja tz'ijb' **ch** b'aar k'o wi' ja ko'lajux.

__aj i__aaj __iij aa__i __anooj

....

Qasiik'iij ja taq tziij ruk'iin ja taq achib'al.

Ja ti

Ja ti

Ja ti

Ja juun ti

—

Qakanoj lajuuj taq tziij chi paam ja kichontz'ijb' ri'.

ch	a	j	t	aa	ch	i	t
t	r	oo	ch	oo	ch	t	t
i	ch	aa	j	t	ch	ii	j
t	t	t	j	a	ch	oo	j
t	ch	a	n	oo	j	t	t
ch	aa	j	ii	n	ch	aa	j
t	ch	a	r	a	r	aa	n

☰ Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzij xqaawil chi paam ja kajparaaj.

Handwriting practice lines for the first exercise.

Handwriting practice lines for the first exercise.

☷ Qasiik'iij ja taq ko'latz'ij ri'.

Ja chiij
Ja chaj

Ja jun chanooj
Ja ti ichaaj

☷ Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzij xqaawil chi paam ja kajparaaj.

Handwriting practice lines for the second exercise.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqawasaaj rachib'al ja **chiij** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' nqatz'ijb'aa'j ka'i' oxi' taq tzij ja nqach'ob' chi riij ja k'o tz'ijb' " **ch** " ruk'aan. Chaqajaa', nqak'axaj to chi ke qatata' qaatee', qaatit' qamama' ja wi epejtenaq pa q'olaj chiij ojeer.

k

kuuk

K

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **k** k'in **K** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

k k k

K K K

- Qasiik'iij ja taq tziiij ri'.

koj
ikaan

keej
kut

kaaj
ikaj

kuuk
iik

- Qatz'ijb'aaj ja ti tz'ijb' **k** b'aar k'o wi' ja ti ko'lajux.

__eej ii__ __oj i__aj __uu__

.... Qasiik'iij ja taq tziij ruk'iin ja taq achib'al.

Ja ti

Ja ti

Ja ti

Ja jun

— Qakanoj lajuuj taq tziij chi paam ja kichontz'ijb' ri'.

k	uu	k	j	k	ee	j	j
j	k	aa	j	j	j	ii	k
j	j	j	k	o	j	j	j
k	u	t	j	i	k	aa	n
j	j	i	k	a	j	j	j
j	j	j	t	i	k	oo	j
t	o	k	o	n	j	j	j

☰ Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzij xqaawil chi paam ja kichontz'ijb'.

Handwriting practice lines for the first sentence.

Handwriting practice lines for the first sentence.

☷ Qasiik'iij ja taq ko'latz'ij ri'.

Ja keej
Jar ikaj

Ja jun koj
Ja ti kuuk

☷ Qatz'ijb'aaaj ja kaji' ko'latz'ij chi ruuwach ja taq jikajux ri'.

Handwriting practice lines for the third sentence.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun cholontz'ij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

t

ch

k

- Qasiik'iij ja taq tziiij ri'.

kut
atat

juut
aachi

chaj
roochooch

keej
kuuk

- .. Qatz'ijb'aaj ja tz'ijb' t - ch - k b'aar k'o wi' ja ko'lajux.

__u__ juu__ __eej i__aj __aj

... Qasiik'iij ja tziiij k'in tatz'aqatisaaj chi re ruub'i'i' ja taq achib'al.

Ja

Ja jun

Jar aa

Ja jun

Ja ti

Ja jun

.... Qakanoj lajuuj taq tziiij chi paam ja kichontz'ijb' ri'.

t	u	t	n	j	uu	t	n
n	t	u	n	aa	j	n	n
a	t	a	t	n	j	a	t
n	n	n	n	n	T	oo	r
T	uu	n	n	T	ii	n	n
n	t	o	j	oo	j	n	n
n	n	n	n	uu	t	i	j

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tziij xqaawil chi paam ja kichontz'ijb'.

Handwriting practice lines (dotted lines on a pink background).

Handwriting practice lines (dotted lines on a pink background).

— Qasiik'iij ja taq ko'latz'ij ri'.

Ja tuuj
Ja tut

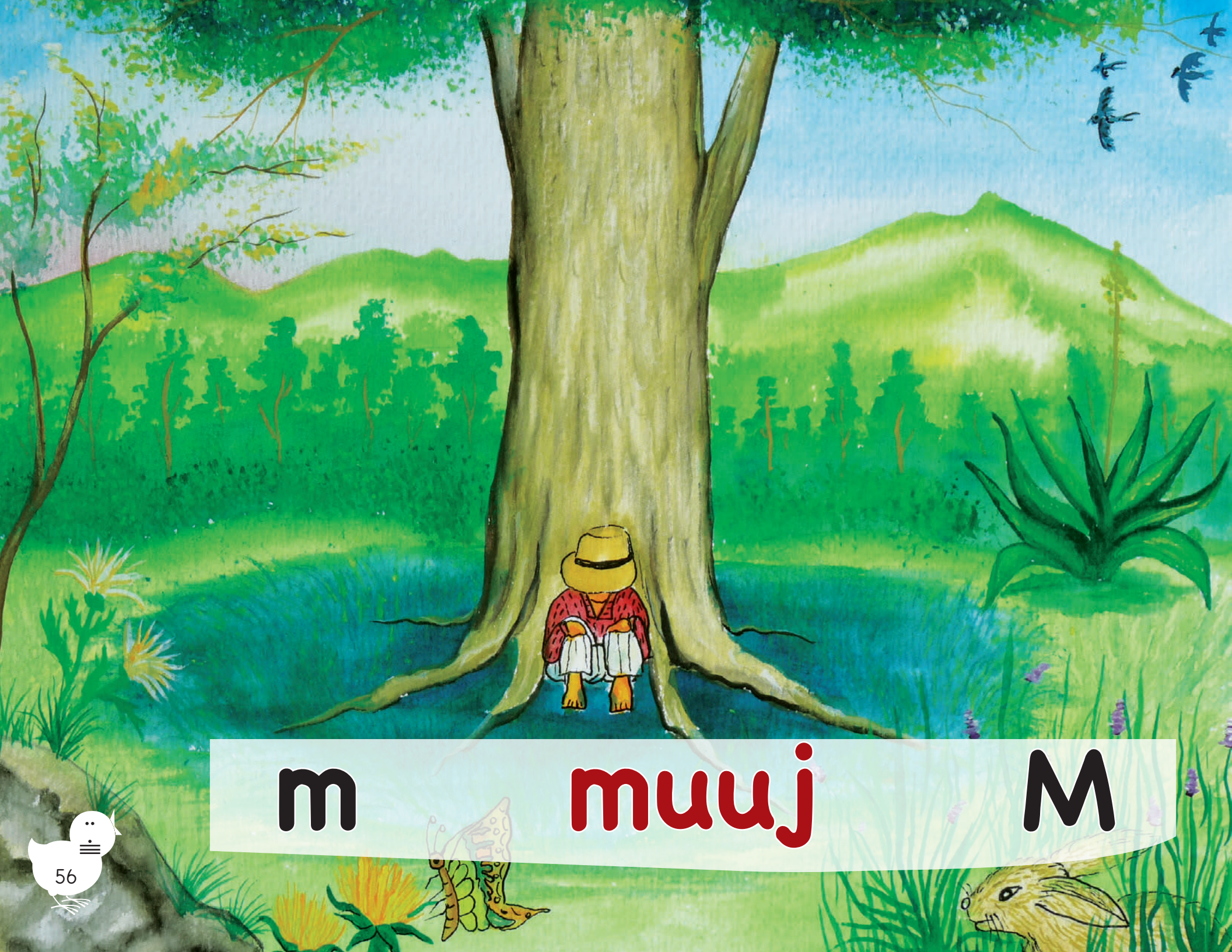
Ja juut
Ja jun tunaaj

— Qatz'ijb'aaaj ja kaji' ko'latz'ij chi ruuwach ja taq jikajux ri'.

Handwriting practice lines (dotted lines on a pink background).

Handwriting practice lines (dotted lines on a pink background).

m muuj M

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **m** k'in **M** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

m m m

M M M

- Qasiik'ij ja taq tziij ri'.

am
muuj
meej

nim
choom
ramaaj

meem
keem
ramooj

maam
teem
mookaaj

- Qatz'aqatisaaj ja nimatziiij chi re ja taq tziij ja rachib'iil ri' ruk'iin.

roochooch ja am.

Meem

Kemem

Nuutij jaan ja

am

Keem

.

.... Qasiik'iij ja jo'oo' nimatziiij ri'.

Nim ruumuuj ja chaj.
Nim chik ja am.
Ajkuum ja meem.
Nkami ja ti am.
Nim ruukeem ja naan.

— Qaya'a' pa rucholaajiiil ja julee' nimatziiij ja ma nuk'uun ta, chi ruuwach ja taq jikajux.

ja Nim chaj ruumuuj
am ja chik Nim
meem Ajkuum ja
ja Nim naan ruukeem

÷ Qatz'ijb'aj jo'lajuuuj taq tziij ja k'o **m** owi **M** ruk'aan.

<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqawasaaj rachib'al ja **muuj** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' nqatz'ijb'aaaj ka'i' ox'i' taq tziij ja nqach'ob' to chi riij ja k'o tz'ijb' " **m** " ruk'aan.

p

paar

p

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **p** k'in **P** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'iij ja taq tziiij ri'.

pojp
tap
peeraaj

piim
nop
paatiin

puj
kup
chapooj

nuup
Pin
perepik

- Qatz'aaqatisaaj ja nimatziiij chi re ja taq tziiij ja rachib'iil ri' ruk'iin.

Nuutij peeraaj nop **jar aa Pin.**

Perepik ruu poop nop **ja naan.**

.... Qasiik'iij ja jo'oo' nimatziiij ri'.

Nuutij tap jar aa Pin.
Nim ja nuup.
Nuuchap jun paar jar aa Pin.
Piim ja poop.
Nuutij nop jar aa Pin.

— Qaya'a' pa rucholaajiiil ja julee' tziij ma nuk'uun ta, chi ruuwach ja taq jikajux.

Pin tap aa Nuutij jar

nuup Nim ja

Pin paar jun aa Nuuchap jar

Pin nop aa Nuutij jar

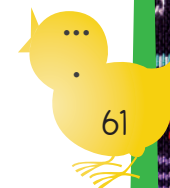

— Qatz'ijb'aj jo'lajuuu taq tziij ja k'o **p** owi **P** ruk'aan.

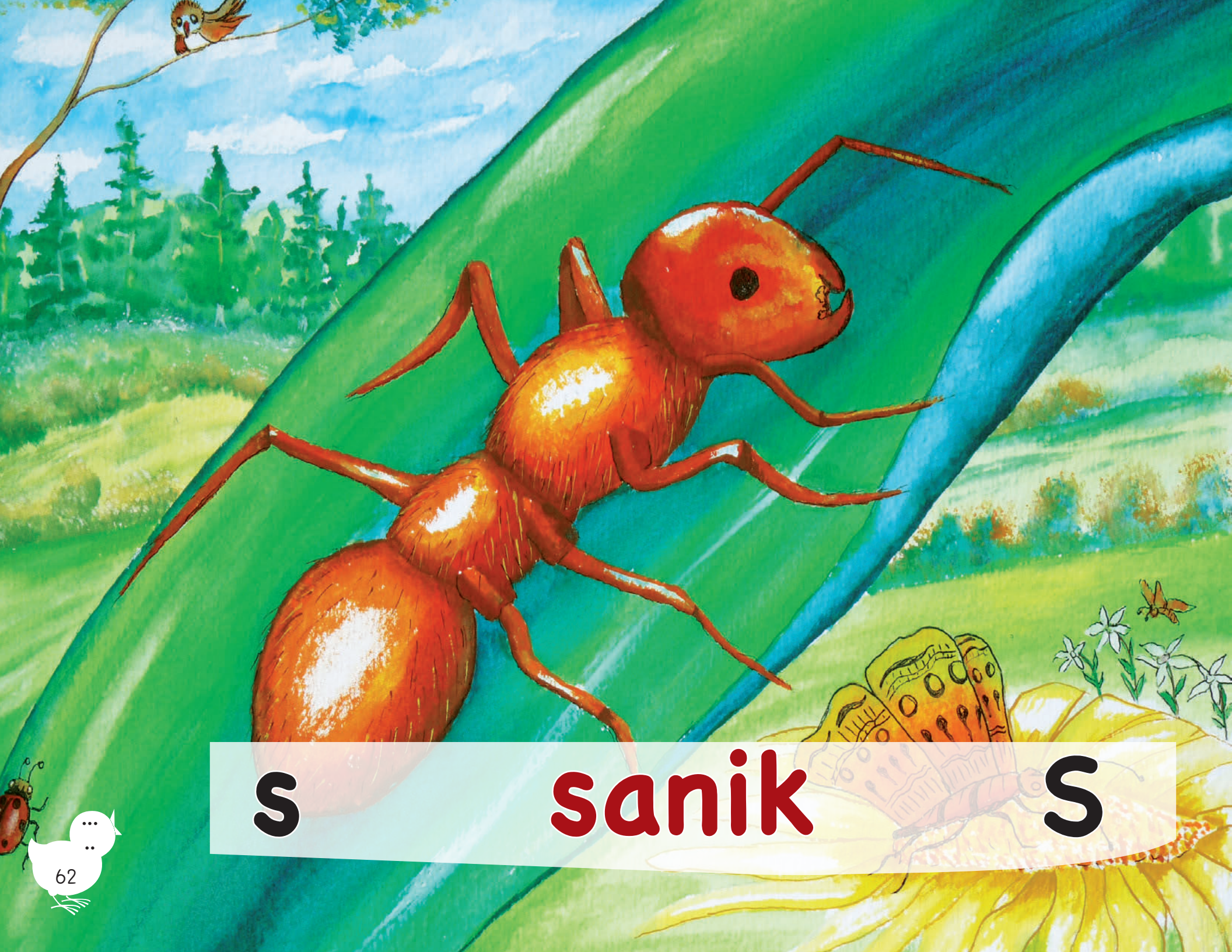
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

Saamaaj rixiin chi jaay: ngak'axaj to chik jun q'ijiintziij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'.
K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

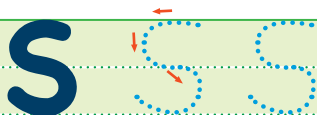

s sanik S

- S s s

- siip
iis
sanan

siis
is
sanik

**suut
puus
masaat**

US
sooch
soochoj

- riij ja juut.

Is

lis

Nuutii aj ja

siis

is

.... Qasiik'iij ja jo'oo' taq nimatziiij ri'.

Nim ja sooch.
Siik ja siya.
Is riij ja siya.
Setesik ja chakach.
Nim ja siis.

— Qaya'a' pa rucholaajiil ja julee' taq tziij ma nuk'uun ta chi ruuwach ja taq jikajux.

sooch Nim ja
siya Siik ja
riij siya Is ja
Nim siis ja

÷ Qatz'ijb'aj jo'lajuuj taq tziij ja k'o s owi S ruk'aan .

<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun b'iix, chi ke qach'alaal owi qatata' qateet'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

m

p

s

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

meem
puus

tap
us

keem
nop

sooch
is

piim
ramooj

muuj
sanat

iis
sanik

Pin
masaat

- Qatz'aqatisaaj ja taq nimatzii chi re ja taq tziij ja rachib'iil ri' ruk'iin.

Nuutij jaan ja

am

keem

.

Nuutij

peeraaj

nop

jar aa Pin.

- Qasiik'iij ja taq nimatzii ri'.

Nuutij tap jar aa Pin.

Is riij ja siya.

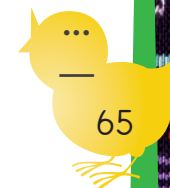
Nim ruukeem ja naan.

- Qaya'a' pa rucholaajii ja julee' taq tziij ma nuk'uun ta chi ruuwach ja taq jikajux.

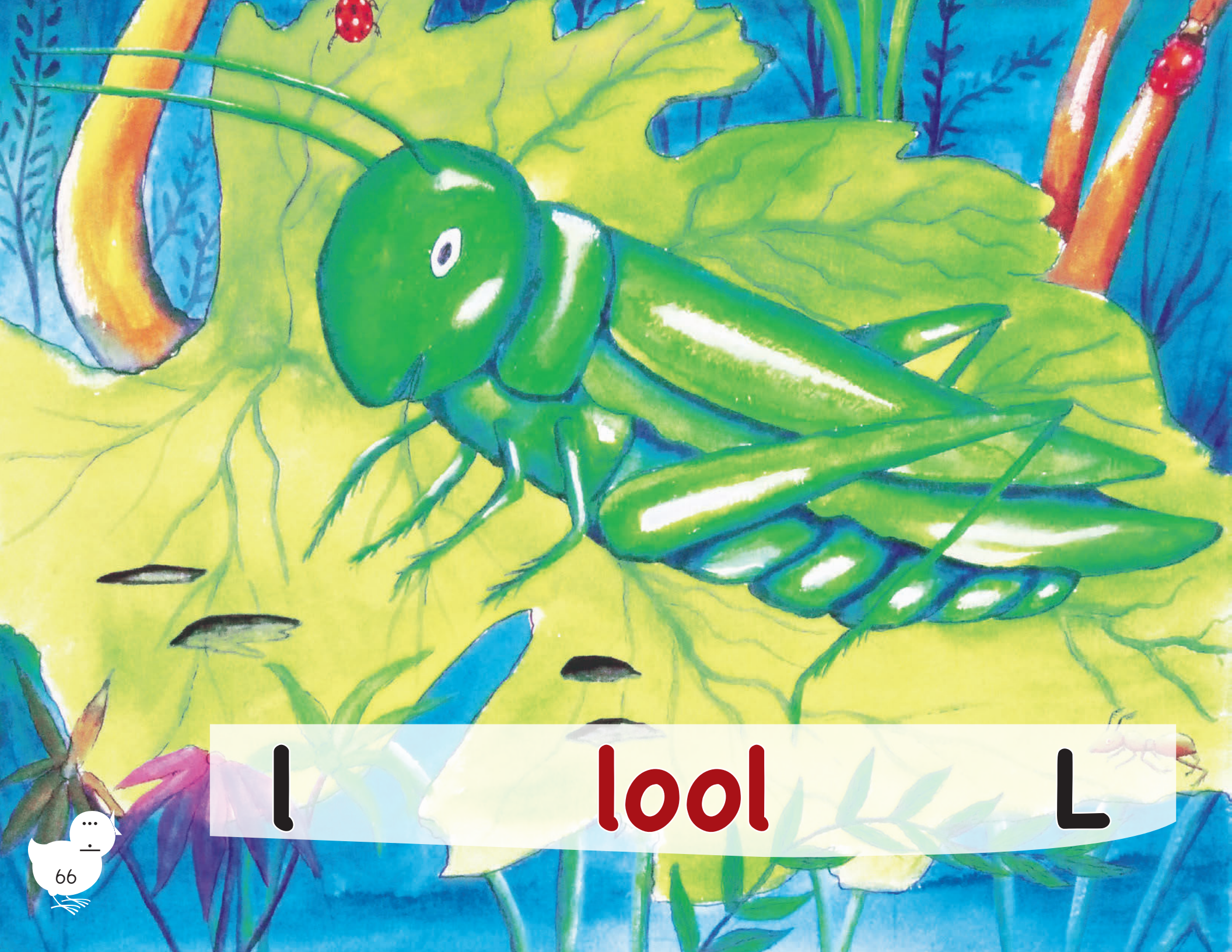
riij siya Is ja

Pin tap aa Nuutij jar

ja Nim naan ruukeem

l

lool

L

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **I** k'in **L** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'ij ja taq tzii r'.

jul
luuk
cholaaj

moloaj
Liix
piloaj

umul
puluuj
jal

mulaaj
Leen
leej

- Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzii xqasik'ij qaaaj, jani' rub'anoon ja taq k'amb'al tzii, ja ruk'aan **I**.

nk'amo' eel b'eey
Liix

pa niik'aaj
puluuj

pa ruk'isb'aal
jul

.... Qasiik'iij ja julee' nimatziiij ri'.

Nuutij tulul jar aa Pin.
Saal riij ja ti lool.
Ajl ja nuuluuk.
Rijkiraan chakach ja Leen.
Lukulik riij ja chikop.
Nim ruujuul jar umul.
Nuutij leej jar aa Pin.

— Qatz'iib'aj chi ruuwach jikajux ja taq nimatziiij xqasik'ij qaaj.

— Qatz'iib'aj chik juun taq nimatziiij chi ruuwach ja taq jikajux.

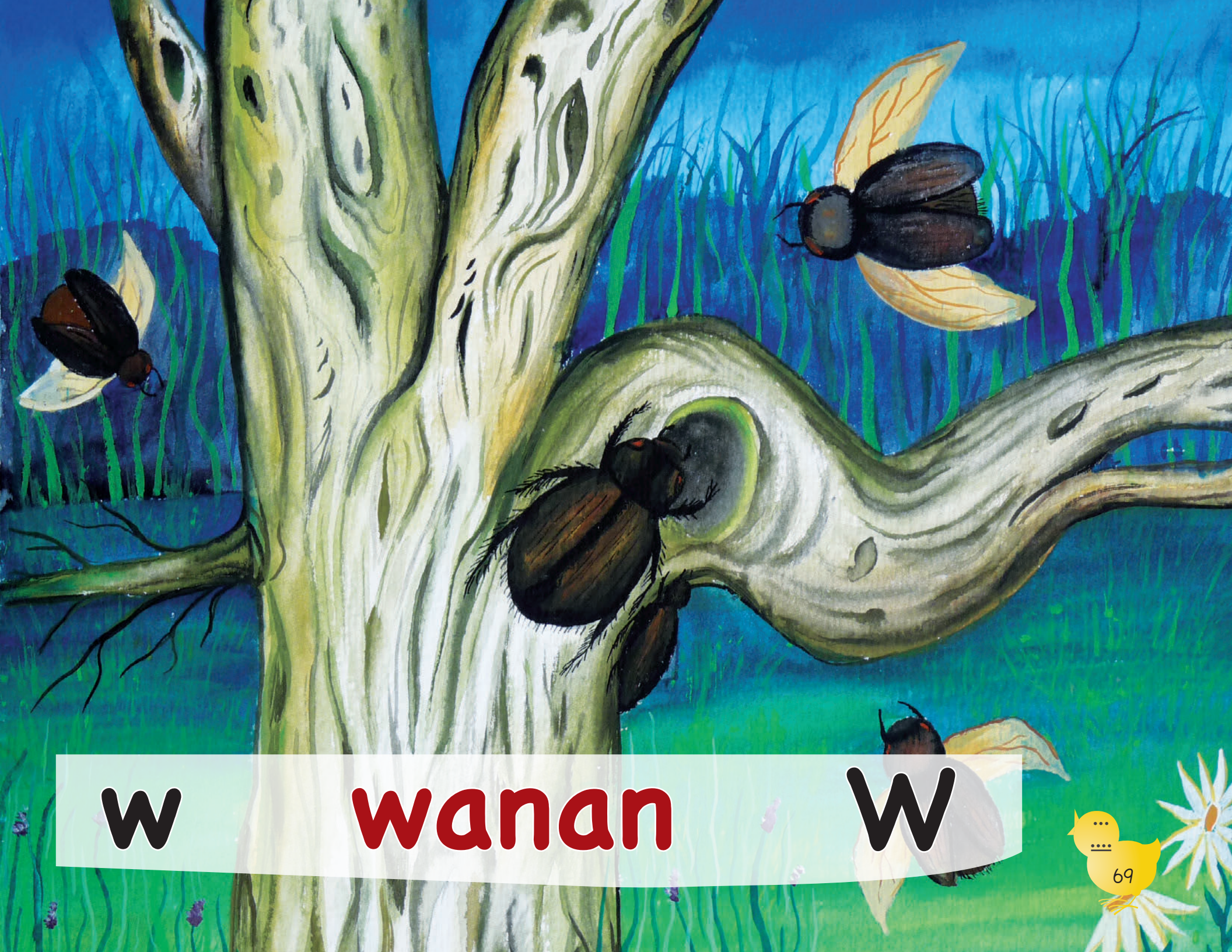

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'apab'altziiij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

w

wanan

w

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **w** k'in **W** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

w w w

W W W

- Qasiik'iij ja taq tzii r'.

teew
aawuuj
awan

wuuj
uleew
wachaaj

kow
aawaj
aawaal

aawaas
chuw
wanan

- Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tzii xqasik'iij qaaj, jani' rub'anoon ja taq k'amb'al tzii, ja ruk'aan **w**.

nk'amo' eel b'eey
wuuj

pa niik'aaj
aawaal

pa ruk'isb'aal
teew

.... Qasiik'iij ja julee' taq nimatziiij ri'.

Nsaluj utiiw jar aa Weel.
Kow jar uleew.
Teew ja woop.
Nuuchap ruuwuuj jar aa Weel.
Nwari jar uutiiw.
Ma teew ta ja palow.
Waraam chi re ja waal.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ka'i' nimatziiij xqasik'iij qaaj.

÷ Qatz'ijb'aj chik juun nimatziiij chi ruuwach ja taq jikajux.

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun q'ijiintziiij chi ke qach'alaal owi qatata' qaattee'.
K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

q quluq Q

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **q** k'in **Q** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'ij ja taq tziiij ri'.

quup
aqanaaj
raqarik

qumuuj
peeq
saq

qiil
poqon
chaqooj

quupiin
laq
piiq

- Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ja taq tziiij xqasik'ij qaaj, jani' rub'anoon ja taq k'amb'al tziiij, ja ruk'aan **q**.

nk'amo' eel b'eey
quup

pa niik'aaj
poqon

pa ruk'isb'aal
laq

.... Qasiik'iij ja julee' taq nimaqtz'iiij ri'.

Nuuqaj puwaq ja wikaan.
Qas poqon ja nuuqul.
Poqoq riij ja wuuq.
Qas nimaq ja piiq.
Jupul qaaj jar oqoq.
Qas chaqooj ruuwach ja keem.
Qajoon rupuwaq jar awikaan.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux ka'i' nimatz'iiij xqasik'ij qaaj.

— Qatz'ijb'aj chik juun nimatz'iiij chi ruuwach ja taq jikajux.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqawasaj rachib'al ja **quluq** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' nqatz'jb'aj to ka'i' oxi' taq tz'iiij ja nqaach'ob' chi riij ja k'o tz'ijb' " **q** " ruk'aan.

l

w

q

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

quup
luuk
saq

wuuj
pee^q
awan

jul
wanan
umul

leej
teew
pii^q

- Qatz'ijb'aj chi paam ja naab'eey taq jikajux ja taq tziij ja xqasik'ij qaaj ja k'o taq **l** ruk'aan; chi paam ruukab' taq jikajux ja k'o **q** ruk'aan k'in chi paam roox taq jikajux ja k'o **w** ruk'aan.

l

q

w

- Qasiik'iij ja julee' taq nimatziiij ri'.

Nuutij leej ja naan Leen.

Nuuchap ruuwuuj jar aa Weel.

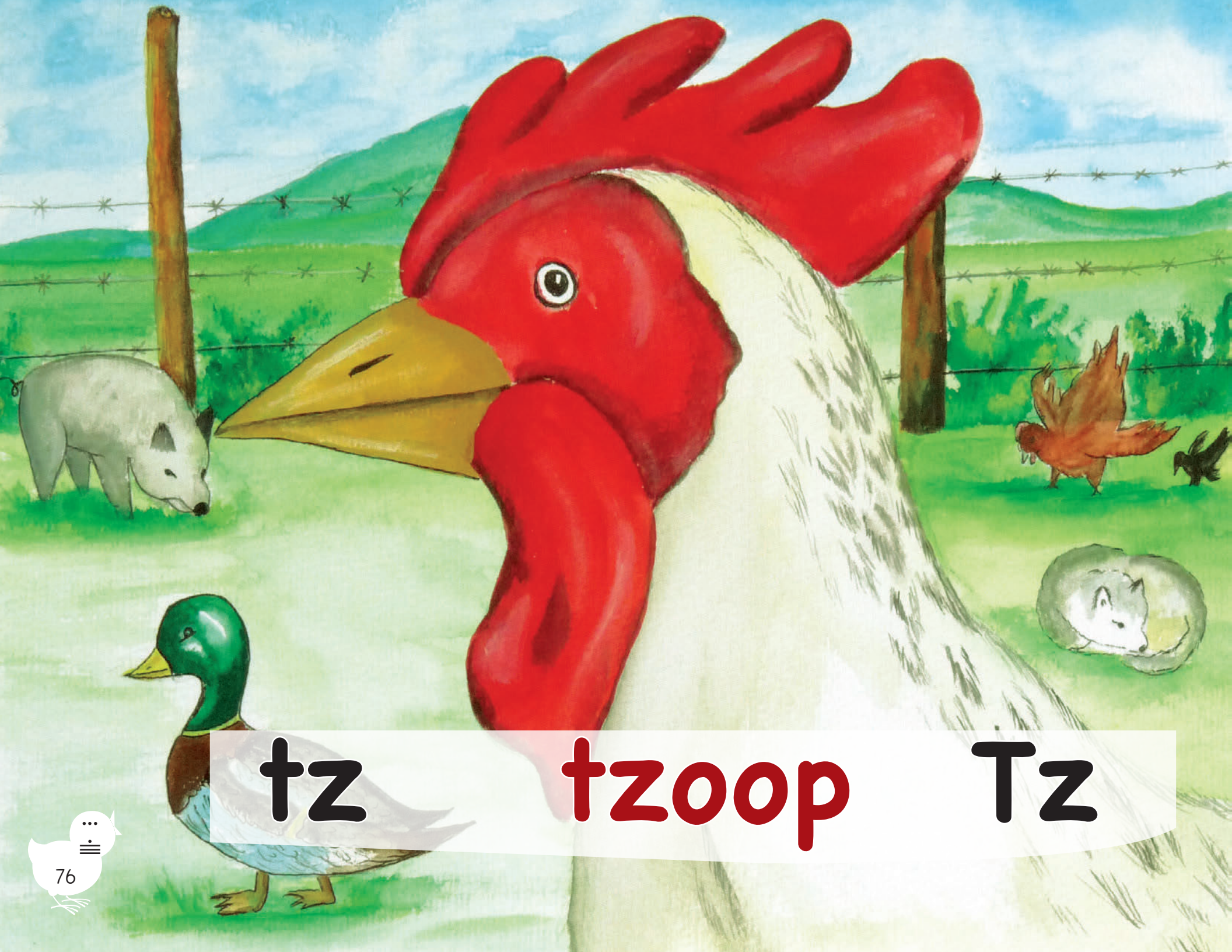
Qas poqon ja nuuqul.

- Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux juun nimatziiij xqasik'ij qaaj.

---

tz

tzoop

Tz

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **tz** k'in **Tz** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'ij ja taq tzii r'i.

tzii	tzijoon	tzquun	tzaqoon	tzalaani	
tzopoon	tzalatzik	litlitz	lootz	tzakoon	
patzaaj	tzaaqinaq	tzuputzik	tzaqali	itzeel	tzaqatzik

- Qakanoj lajuuj taq tzii chi paam ja kichontz'ijb' r'i.

tz	ii	j	m	m	tz	i	j	oo	n
m	m	l	oo	tz	m	m	m	m	m
tz	o	p	oo	n	m	m	m	m	m
m	m	m	m	tz	a	q	a	l	i
tz	u	q	uu	n	m	i	tz	ee	l
tz	a	q	oo	n	m	m	m	m	m
m	m	m	tz	aa	q	i	n	a	q
m	tz	a	l	a	tz	i	k	m	m

- .... Qasiik'iij ja taq tziij ri' pa mookaaj kuk'iin taq qachib'iil k'in chaqajaa' qatz'ijb'aj chi ruuwach qaawuuj.

Lootz

Qas nim ja lootz.
Ja ti lootz nmayamo'i.
Ja ti lootz yuquyik raqan.
Nmaaki ja ti lootz.
Ma kow ta ja lootz.

- Qatz'aqatisaaj ja taq nimatziiij chi re ja taq tziiij ja k'o pa kajparaaj.

tzalaani

tziiij

tzijoon

lootz

tzoop

Jun patzaaj

Ja chikop tzalan ruu

Jun cholaj

Ja ti chaj

Ja ti woochooch

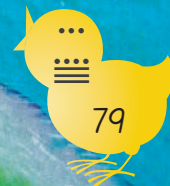
Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun b'iix, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

y

yal

Y

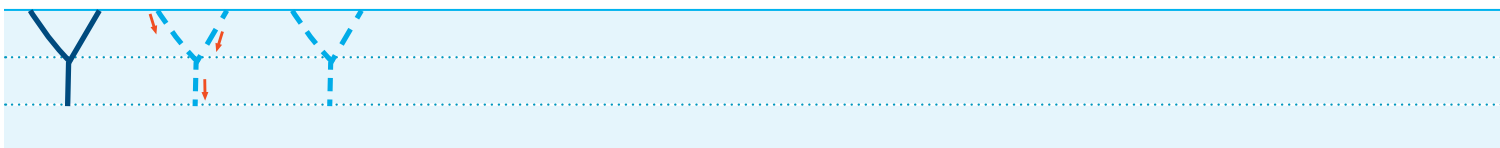
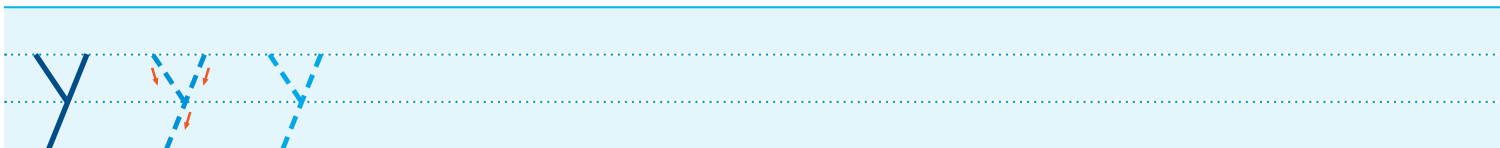

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **y** k'in **Y** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'iij ja taq tziij ri'.

pooy
iiyoom
Yool

way
yal
jaay

tzimaay
jeey
yumuu

yuuk
reey
nyilili

maay
yojyik
yaay

yuquyik

- Qakanoj lajuuj taq tziij chi paam ja kichontz'ijb' ri'.

p	oo	y	s	s	s	s	m	aa	y
s	s	s	tz	i	m	aa	y	s	s
ii	y	oo	m	s	s	s	s	s	s
s	s	y	u	q	u	y	i	k	s
n	y	i	l	i	l	i	s	s	s
s	s	s	y	u	x	y	i	k	s
y	u	m	uu	j	s	s	j	ee	y
s	s	y	o	j	y	i	k	s	s

- .... Qasiik'iij ja taq tziij ri' pa mookaaj kuk'iin taq qachib'iil k'in chaqajaa' qatz'ijb'aj chi ruuwach qaawuuj.

Tzimaay

Kumatziin riij ja ti tzimaay.
Ja ti tzimaay siran opoon.
Ja ti tzimaay nim ruupaam.
Juxuun riij ja ti tzimaay.
Kow riij ja ti tzimaay.

- Qatz'aqatisaaj ja taq nimatziiij chi re ja taq tziij ja k'o pa kajparaaj.

pooy

way

maay

Iiyoom

yal

Jun patzaaj

Jar aa Xuwaan rutejlen eel jun

ja naan Leen.

Nuukoj

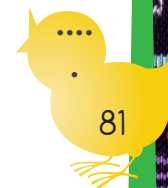
ja kunaaneel.

Nuutij

ja siya.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqawasaj rachib'al ja **yal** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' nqatz'ijb'aj to ka'i' ox'i' taq tziij ja nqach'ob' chi riij ja k'o tziijb' " **y** " ruk'aan.

x

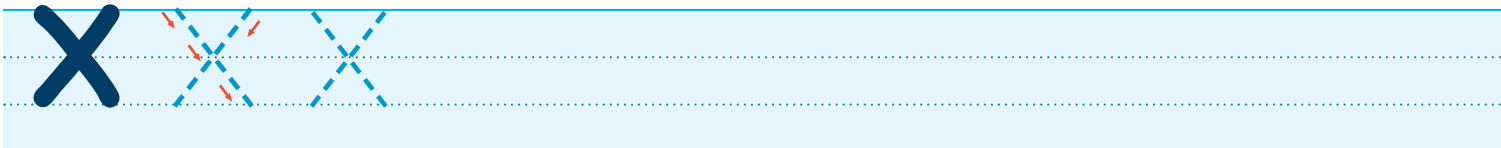
xixil

x

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **x** k'in **X** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qasiik'ij ja taq tziij ri'.

xilooj	xaax	ximili	raxroj	xukuli	
rax	xiiwaan	xulut	ixog	xeep	
ixix	xeex	xaan	mix	xupxup	xoot

- Qakanoj lajuuj taq tziij chi paa m ja kichontz'ijb' ri'.

x	u	k	u	l	i	w	m	i	x
w	w	x	u	p	x	u	p	w	w
x	aa	x	w	w	w	w	w	w	w
w	w	w	x	ii	w	aa	n	w	w
w	r	a	x	r	o	j	w	w	w
x	u	l	u	t	w	w	w	w	w
w	w	w	w	w	w	w	x	ee	p
x	oo	t	w	x	i	m	i	l	i

- .... Qasiik'iij ja taq tziij ri' pa mookaaj kuk'iin taq qachib'iil k'in chaqajaa' qatz'ijb'aj chi ruuwach qaawuuj.

Ixoq

Qas ti utz ja ti ixoq.
 Rukojoon katoon jar ixoq.
 Nsamaji jar ixoq.
 Kunaaneel jar ixoq.
 Xukul pa jaay jar ixoq.
 Nuutzak xulut jar ixoq.

- Qatz'aqatisaaj ja taq nimatziiij chi re ja taq tziij ja k'o pa kajparaaj.

leep

Xaan

xoot

kaxlanway

xaax

Jar ixoq nuutzaq way pa

Xuutij _____ ja ti mix.

_____ okenaq ja woochooch.

Nuutij _____ jar aa Xuwaan.

Qas _____ rujq jar ixoq

Saamaaj rixiin chi jaay: nqak'axaj to chik jun cholontziiij, chi ke qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

tz

x

y

- Qasiik'iij ja taq tziiij ri'.

tziiij
xaan
lootz
xeep
tzaqatzik

ximili
yuquyik
xeex
tzuputzik
tzimaay

yojyik
tzaatzik
pooy
yuxyik
xaax

xixil
yuuk
tzajqinaq
xulut
iiyoom

- Qakanoj lajuuj taq tziiij chi paam ja kichontz'ijb' ri'.

x	i	m	i	l	i	tz	y	tz	ii	j
y	x	y	u	x	y	i	k	x	y	tz
l	oo	tz	y	x	tz	y	x	tz	x	x
tz	y	x	y	u	q	u	y	i	k	y
x	y	x	tz	x	ee	x	tz	x	y	x
x	x	aa	x	tz	x	y	y	tz	x	y
tz	x	y	x	y	o	j	y	i	k	tz
tz	a	q	a	tz	i	k	x	tz	x	y
x	y	tz	y	tz	x	i	x	i	l	y

- ... Qatz'ata' ja ti achib'al ri' k'in qasik'ij pa mookaaj kuk'iin taq qachib'iil ja taq tz'ijb'aaneem.

Xukuleem

Xukuli mejeli ja ti taa' pa ruchaanooj, ntzijon qaaj, nmaltiyoxiij chi re jar Ajaaw ja rusaamaaj. Ma tzaaqinaq ta runaa'ooj ja ti taa' chi riij ja maltiyoxiineem. Toq xtisamaji pa ruchaanooj neruusak taq lootz, maaq, tees. Xtutik eel jar aweex, nimaq jal nkochij na ja ti taa'.

- .... Qasiik'iij ja jo'oo' nimatziiij ri' k'in qak'ulb'a' chi junjunaal chi ruuwach ja taq jikajux.

Qas tzalatzik chik ja ti jaay.
Naq ja qas tzalatzik chik?

Qas xeex riij ja xiiwaan.
Naq ja xeex riij.?

Ja taa' nchoomiij jun pooy.
Naq nchomiij ja taa'?

Ntzojpi ja ti xEEP.
Naq ja ntzojpi?

Nxupuxi ja xupxup.
Naq ja nxupuxi?

K'

K'olok'ik

K'

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **k'** k'in **K'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

k' k' k'

K' K' K'

- Qatz'ata' ja taq achib'al k'a ja k'aa ri' qasiik'iij ja taq keeb'iij k'in qaka'muluuj qaaq rutz'ijb'axiik ja taq keeb'iij ja k'o pa taq jikajux.

K'aam

k'ooy

k'el

k'uum

k'ayineem

k'aam

k'ooy

k'el

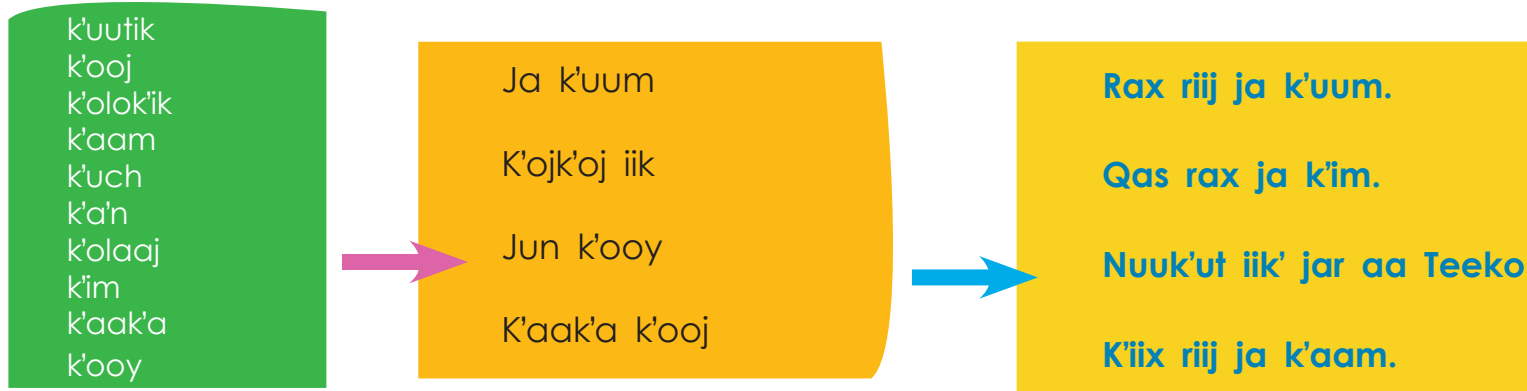
k'uum

... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tzii nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

k'ooj	iik'	uk'a'	ik'ol	k'isiis	k'uch	ak'	ak'aal	k'olok'aq	uk'
-------	------	-------	-------	---------	-------	-----	--------	-----------	-----

.... Qasiik'iij ja tzii, taq ko'latzii ruk'iin ja taq nimatzii.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj ngawasaj rachib'al ja **k'olok'ik** ja k'o pa Wija'tz Wuuj. K'a ja k'aa ri' ngatz'ib'aj to ka'i' ox'i' taq tzii ja ngach'ob' chi riij ja k'o tzijb' " **k'** " ruk'aan.

q' q'uqq' Q'

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **q'** k'in **Q'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

q' q' q'

Q' Q' Q'

- Qatz'ata' ja taq achib'al k'a ja k'aa ri' qasiik'iij ja taq keeb'i'i' k'in qaka'muluj qaaj rutz'ijb'axiik ja taq keeb'i'i' ja k'o pa jikajux.

q'iin

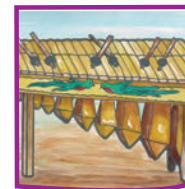
q'aaq'

q'ooq'

xaq'ap

q'ojoom

q'iin

q'aaq'

xaq'ap

q'ojoom

... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tziij nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

q'a'm	ooq'eej	q'iisoom	q'aaq'	paq'apo'i	q'ojoom	napaq'a'	q'oor	q'ajnaq	saq'ujl
-------	---------	----------	--------	-----------	---------	----------	-------	---------	---------

.... Qasiik'iij ja tziij, taq ko'latzii ruk'iin ja taq nimatzii..

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aj to chik jun b'iix, ja nb'ixax to chi qaawach kumaal qach'alaal owi qatata' qaatée'. K'a ja k'aa ri' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

t'

t'oot'

T'

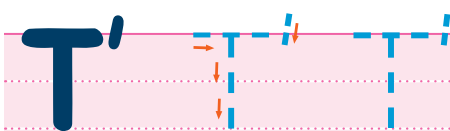
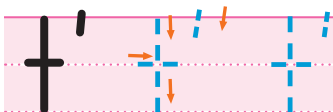

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **T'** k'in **T'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qatz'ata' ja taq achib'al k'a ja k'aa ri' qasiik'iij ja taq keeb'ii' k'in qaka'muluj qaaj rutzi'jb'axiik ja taq keeb'ii' ja k'o pa jikajux.

t'uq

t'uq

t'u'y

t'u'y

t'eb'es

jaat'iin

lot'o'oon

t'ist'ik

jaat'iin

... Qatunu' chi re jun jikajux ja taq tzii nuuk'am ri' ruk'iin ja taq achib'al.

t'eb'es	lot'o'teen	jaat'iin	t'uq	t'oot'
---------	------------	----------	------	--------

.... Qasiik'iij ja tzii, taq ko'latzii ruk'iin ja taq nimatzii.

t'or
t'eb'es
t'iiso'm
t'oot'
t'uq
t'irt'oteem
t'ij'tik
lojt'eeneem
jaat'iin
t'ist'ik
at'ix

Xa ti t'or
Ntajiini nt'iiso'mi
T'uq chik
Kow jaat'iin
Jar at'ix

K'o'x riij ja t'oot'.
Qas n'uqma'yi ja ak'.
K'o ru't'iiso'm ja ti naan.
Rijqaan ru't'eb'es ja ti taa'.
Qas t'ist'ik ruutza'm ja choyob'al.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aj to chik jun q'apab'altzii, ja nchojl to chi qaawaach kumaal qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

k'

q'

t'

- Qatz'ata' ja taq achib'al k'a ja k'aa ri' qasiik'iij ja taq keeb'ii' k'in qaka'muluj qaaj rutziyb'axiik ja taq keeb'ii' ja k'o pa jikajux.

k'aamxaq'apk'elk'uumjaat'iinq'iint'eb'est'uqq'ojoomq'aaq'

- Qasiik'iij ja tziij, qab'ana' taq ko'latziiij chi re, k'a ja k'aa ri' qab'ana' taq nimatziiij chi re.

Taq tziij

k'aam
xaq'ap
k'el
jaat'iin
k'uum
q'iin
t'ist'ik
t'uq
q'ojoom
q'aaq'

Taq ko'latziiij

Taq nimatziiij

---

b' **b'ukub'al** **B'**

Rub'eyaal

- Qatz'iib'aj jun cholaj rachib'al ja **b'** k'in **B'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qab'ana' jun ti setesik chi riij chi junjunaal toq nqaawil ja taq tziij k'o **b' – B'** ruk'aan.

b'aqtza'j	B'ixku'l	saq	b'eey
b'uuq	pooy	b'aalam	paas
t'u'y	B'atz'	t'oof'	kaab'
b'oxooj	q'oos	b'iix	xaan
pooy	b'aaq	k'im	jeey
q'iin	tijob'al	k'aam	b'usuuj

- Qatz'iib'aj qaaj julee' taq tziij ja xqaab'an taq setesik chi riij.

.... Qasiik'iij ja julee' nimatziiij ri'.

Neb'ixan pa b'eey jar ak'aalaa'.
 Nuub'an b'ojoy jar ixoq.
 B'iijneem nuub'an pa b'eey jar aa Luu'.
 Nuub'ol aj ja naan.
 Xkeeb'an b'iix pa tijob'al jar ak'aalaa'.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux oxi' nimatziiij xqasik'ij qaaaj.

÷ Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti chولاتziiij ja nqaakoj taq tziiij ja k'o **b'** ruk'aan ja xqasiik'iij k'in xqatz'ijb'aj kaan.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aaj chik jun q'ijiintziiij, ja nchojl to chi qaawach kumaal qach'alaal owi qatata' qatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

ch' ch'ooy Ch'

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **ch'** k'in **Ch'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

ch' ch' ch'

Ch' Ch' Ch'

- Qab'ana' jun ti setesik chi riij chi junjunaal toq nqaawil ja taq tziij k'o **ch' – Ch'** ruk'aan:

b'iix

chikop

k'ooy

ch'iich'

ch'uut

peeq

choom

piiq

mooy

ch'ooy

b'eey

ch'oob'

ch'imaay

b'uuq

ch'ok

piim

q'iin

wujch'

wooq'

ch'am

ch'e'k

b'aaq

Ch'uruneel

ak'

b'iis

kaach'

mooy

muuch'

- Qatz'ijb'aj qaaq julee' taq tziij ja xqaab'an taq setesik chi riij.

.... Qasiik'iij ja julee' nimatzii rī.

Ch'uuch'uj taq rixkin ja ch'ooy.
Mich'oon ja muuch'.
B'anoon pa ch'am ja ch'uu'.
K'o ruuch'aab' ja ch'uumiil.
K'o keek'iix ja ch'oob' k'in ch'imaay.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux oxī' nimatzii xqasik'iij qaaj.

Handwriting practice lines for the sentence: Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux oxī' nimatzii xqasik'iij qaaj.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti cholatziij ja nqaakoj taq tziij k'o ch'ruk'aan ja xqasik'iij k'in xqatz'ijb'aj qaaj.

Handwriting practice lines for the sentence: Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti cholatziij ja nqaakoj taq tziij k'o ch'ruk'aan ja xqasik'iij k'in xqatz'ijb'aj qaaj.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aj to chik jun b'iix, ja nb'ixax to chi qaawach kumaal qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa rī' nulqab'ixaj chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

tz' Tz'unun Tz'

Rub'eyaal

- Qatz'ijb'aj jun cholaj rachib'al ja **tz'** k'in **Tz'** pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

- Qab'ana' jun ti setesik chi riij chi junjunaal toq nqaawil ja taq tziiij ja k'o **tz' – Tz'** ruk'aan.

ch'uut	tz'oo'	ch'uu'	tz'aaq
Tz'unun Ya'	ch'ijch'	maatz'	ch'u'k
peeq	b'atz'	pii	tz'uuj
tz'unun	ch'aak	tz'iin	wuuch'
ch'ooy	tz'iiloon	Tz'utujil	tzalatzik
tz'i'	maa	yitz'oon	laq

- Qatz'ijb'aj qaaj julee' taq tziiij ja xqaab'an taq setesik chi riij.

.... Qasiik'iij ja julee' taq nimatziiij ri'.

Ntz'intz'ot riij ja tz'unun.
Tz'iil riij ja tz'i'.
Xtz'iloqi jar aatz'aam.
Laatz' rub'anoon ja tz'alam.
Xlatz'uxi ja maatz'.

— Qatz'ijb'aj chi ruuwach jikajux oxi' nimatziiij xqasik'iij qaaq.

÷ Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti cholatziiij ja nqaakoq taq tziiij k'o **tz'** ruk'aan ja xqasiik'iij k'in xqatz'ijb'aj kaan.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aj to chik jun cholontziiij, ja nchojl to chi qaawach kumaal qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

b'

ch'

tz'

- Qab'ana' jun ti setesik chi riij chi junjunaal taq nqaawil ja taq tziij k'o **b'** ruk'aan, jun jikajux chi ruuxee' ja **ch'** ruk'aan, jun kajparaaj ja **tz'** ruk'aan.

ch'uut
tz'aaq
b'iix

b'eey
ch'am
tz'unun

tz'oo'
b'aaq
ch'ooy

ch'uu'
maatz'
b'olooj

- Qatz'ijb'aaq qaaq chi ruuwach najb'ey cholaaj ja kaji' tziij ja xqaab'an taq setesik chi riij, chi ruuwach ruuka'b' cholaaj ja kaji' tziij ja xqaab'an taq jikajux chi ruuxee' k'in chi ruuwach roox cholaaj ja kaji' tziij ja xqaab'an taq kajparaaj chi riij.

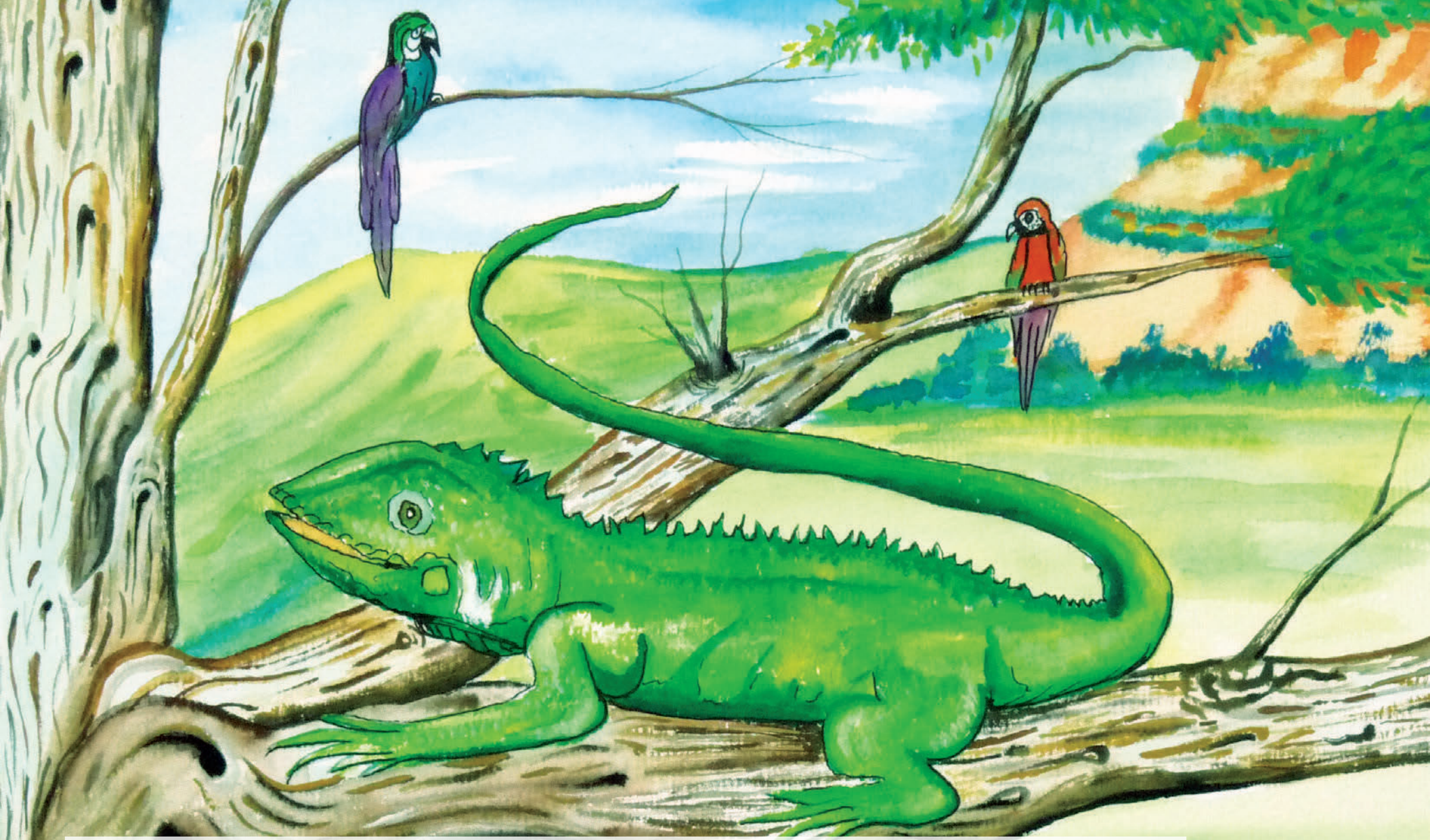

... Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti cholatziij ja nqaakoq taq tziiq k'o **b' – ch' – tz'** ruk'aan ja xqasiik'iiq k'in xqatz'ijb'aj kaan.

o'on

Rub'eyaal

- Qatz'iib'aj ka'i' cholaj rachib'al ja ' pa ruujiik ja rukojol taq jikajux.

! ! !

- .. Qatz'ijb'aj juun muul ja taq tziiij k'o ' ruk'aan chi ruuwach ja taq jikajux.

ya'

oxi'

ya'l

jo'oo'

jo'q

po't

... Qasik'iij ja taq tziiij ri'.

wa'iim
kolo'
jome't
ka'i'

wi'aaj
tz'i'
ko'k
jo'oo'

na'ooj
kuku'
to'q
je'ee'

ti'iij
mama'
po't
achi'aa'

.... Qatz'ijb'aj chi ruuwach taq jikajux jun ti cholatziiij ja nqaakoj taq tziiij k'o ' ruk'aan ja xqasiik'iij k'in xqatz'ijb'aj kaan.

Saamaaj rixiin chi jaay: chi ruuwach qaawuuj nqatz'ijb'aj to chik jun cholontziiij, ja nchool to chi qaawach kumaal qach'alaal owi qatata' qaatee'. K'a ja k'aa ri' nulqacholo' chi keewach qachib'iil pan ajtijaal.

ANEXO 1

Qasik'iij, qab'ixaaj k'in qach'ob'o'

Tz'ijb' i Q'apab'altzii

At'ix xuub'an jar ajk'ix laj aa Ti'x
toq xti' rumal jun mi'x.

Xuub'an at'ix toq xti' rumal jun mi'x
jar ajk'ix laj aa Ti'x.

Tz'ijb' u Q'apab'altzii

Chi ruuxee' jun tut k'o wi'
ja kut ruujeey umul.

Ja kut ruujeey umul chi
ruuxee' jun tut k'o wi'.

Tz'ijb' o Q'ijiintzii

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
juun ruk'iin aa To'l
ka'i' quk'iin ojoj
ma k'o ta awik'iin atat.

Tz'ijb' e Q'apab'altzii

Kemem nuukem ja am
nuukem kemem ja am
ja am kemen nuukem.

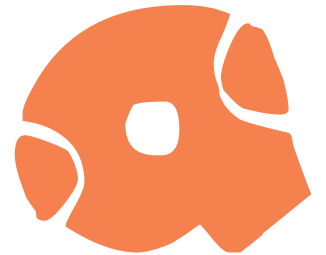
Tz'ijb' a B'iix: Aj

Qas rax ja taq awan
rutikoon nutata'
nimaq, nimaq ja aj
nuuya' ja taq awan.

Rumaal k'a tawojtaqii
rusik'ixiik ja a
rutz'ijb'axiik chaqajaa'
ja tzijb' a a a a.

//Nimaq awan a a a a
nimaq ja aj a a a a//

Chojq'ab'al saamaaj, b'iix:

Taq ko'l k'u'xatz'ijb'

Qas chajniim ninb'e
pan ajtijaal,
pa b'iix ninb'e
ronojeel q'iij.

Ja toq inyawaad'
qas ch'ili nina' qaaj
rumaal ma tinwaaj
ntz'ila' jun q'iij.

Wojtaq chik **a**, wojtaq chik **e**,
wojtaq chik **i** k'in rachib'iil ja **o**,
xa ruuyoon **u** jutzit na nrajo'
xa xar waa ri' nwojtaqiiij na
chuwaaq.

Tz'ijb' ii Q'apab'altziiij

Ja jun xiik iwiir xuutzop jun is riij siis
iwiir xuutzop jun is riij siis ja jun xiik.

Tz'ijb' oo Q'ijiintziiij

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
nuukoj pooy
nuukoj mooy
ka' meej nqaakoj pa qoochooch.

Tz'ijb' uu Q'apab'altziiij

Lajuuj ja tuuj, lajuuj ja wuuj
wuuj ja lajuuj, tuuj ja lajuuj.

Tz'ijb' ee Q'apab'altzii

Leej nuutij eel
ja tijoxeel laj aa Weel.

Aa Weel ja tijoxeel
nuutij eel leej.

 Chojq'ab'al saamaaj, b'iix:

 Taq yuquyaq k'u'xatz'ijb'

Iwiir pan ajtijaal
xinruuk'am to nuutee'
qas xinxib'eej ti wiï'
ma wojtaqin ta aa.

Ja tijooneel xb'ij chi we
Ja **aa**, ja **ee**, ja **ii**, ja **oo**, ja **uu**
//ejqaal, ejqaal, ejqaal
xintz'iib'aj qaaj nuub'ii//.

Tz'ijb' aa

B'iix

Ja ti paas:

//Ja ti naan k'oli jun ti
ruupaas: qas ti utz//
//Qas ti utz, ti ruupaas
qas ti utz, ti ruupaas ja ti
naan//

//Qojtaqiiij ja ti b'iix ak'alaa':
aa aa//
//K'o ti aa, k'o ti aa
k'o ti aa ja ruk'aan ja ti
paas//

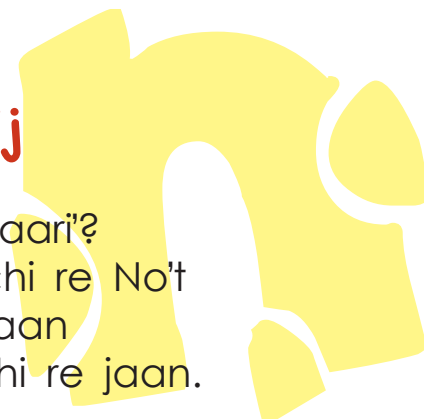

Tz'ijb' j Q'apab'altzii

Qas jiik riij ja jun jaaj ajii
qas jiik riij ja jun jaaj aaj
ja jun jaaj ajii qas jiik riij
ja jun jaaj aaj qas jiik riij.

Tz'ijb' n Q'ijiintzii

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
Nk'amo' eel b'eey chi re No't
ka'i' ruk'aan naan
pa ruk'isb'al k'o wi' chi re jaan.

Tz'ijb' r Ruqulajeem

Qas ki'il jar ojeer
ja ri'jaa' nkisiipaj q'oor
ja k'a naan Ro'n miyeer
xsiipaj ruuq'oor aa Toor.

Chojq'ab'al saamaaj

Q'apab'altzii

Nim raqan rusaqaaj ja naan Ro'n
Ja naan Ro'n nim raqan rusaqaaj.

Tz'ijb' + B'iix: Ja Tut

Ja nata' iwiir xuutik jun tut, tut, tut
xuutik kaan chi ruuwach roochooch
watit', tit', tit'.

//Xuutik jun tut, tut, tut
rixin watit', tit', tit'//

Jun ti tut iwiir xaatik atat, tat, tat
xaatik kaan chi ruuwach roochooch
aa tee' tee', tee'.

//Xaatik jun tut, tut, tut
rixin a tee', tee', tee'//

Qojtaqii rusik'ixiik aa Toor, Toor, Toor
qojtaqii rutz'ijb'axiik chaqaa' Toor, Toor.

//Rusik'ixiik Toor, Toor,
rutz'ijb'axiik Toor, Toor, //

Tz'ijb' ch Yuquuntzii

Jar aachi nuub'an chanooj,
ja pa taq chanooj k'o ichaaj,
jar ichaaj k'o pa taq cholaaj,
ja pa taq cholaaj tixoon chaaj,
ja k'a chaaj nk'ijtisii jar ichaaj.

Chojq'ab'al saamaaj t, ch, k

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
Nuukoj aa Toor
nuukoj aa Tiin
naakoj atat.

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
k'o ruuq'a',
k'o raqan;
ma koj ta,
ma keej ta,
nixta k'a kuuk ta.

Naq chi tz'ijb' k'aari'?
Najb'eey k'o wi' chi re chaj,
pa nik'aaj k'o wi' chi re aachi,
najb'eey k'in k'isb'al k'o wi' chi re
chakach.

Tz'ijb' K Cholontziij: Taq chikopii'

Pa ruuwi' taq chee' k'o wi' ruusook ja ti kuuk,
nkototoj ruujeey toq nuuk'aaq opoon riij;
ja koj patzapik riij, nim pa ruuqul nuub'an toq nooqi',
ja k'a keej ch'uch'uj riij k'in nuub'an ijqam.

Ja ti toktok nuusil ruujeey ja toq nb'ixaani,
neruxib'eej taq sanik, ikaan k'in taq s'ik
je'ee nkawaj kii' pa taq mu'a
toq nkik'axaaj ja toktok.

Tz'ijb' m Pajch'untziij: Ixiim.

Pa nimaq taq tz'alaam
nattz'ujkar pe wi',
maq'an jar ak'asleemaal
nim jar utziil aya'oon to chi
ke ja qati't qamama';
nojmeje'i nojxuke'i rumaal chi
nim ja qachojq'aaq' aya'oon
qas nqamayiiij k'in
natqaloq'oq'ooj.

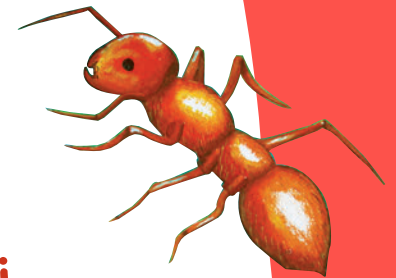

K'oli nim ruuk'u'x,
 k'oli ko'l ruuk'u'x;
 k'o kaq, k'o raxwaach,
 k'o q'an, k'o xolob' k'in saq,
 maltiyoox, maltiyoox
 chi aawe jar aya'oon
 qak'aslemaal;
 at qaawaay at qak'uyaa'.

Tz'ijb' s B'iix: Jun ti sanik

K'o jun ti sanik
 xuutz'at jun soochoj
 ja nuub'an s, s
 chikojol q'aayiis.
 Xuutz'at jun nim siis
 nuutij jun ti s'ik,
 muun laj siis, siis, siis
 xa at siik che wi'.

Chojq'ab'al saamaaj m, p, s

Ja paas k'o sajkiiy chi paam,
 k'o sajkiiy chi paam ja keem,
 ja keem qas utz rupaam,
 qas utz ruupaam ja keem.

K'o jun mokaaj wiis
 ja ruuxee' qas saq,
 qas saq ruuxee' ja wiis.
 Ja iis ma ti k'ijy pa xaq.

Xinchap jun tap,
 xinchap jun us,
 ja k'a ch'ijch' toj xinchap,
 maxako' xinruupus.

Tz'ijb' p Q'ijiintziij.

Naq k'aari'?
 Nuub'ak' ak'alb'aal,
 ma k'o ta ruuq'a',
 nim raqan,
 ma ti b'ijni,
 ee k'o taq achib'al chi ruuwach
 k'in ma wuuj ta.

Tz'ijb' l Q'apab'altzii

Nuumol tulul ja ya Leen
ja ya Leen nuumol tulul
ch'oloon riij ja tulul
ja nuumol ja ya Leen.

Tz'ijb' w Q'ijiintzii

Ntijk pa chanooj,
pa taq cholaaj nya' wi',
qas rax, qas perepaq,
qas yuquyaq ruuxaaq,
ja rijqa'm way nok wi'.

Tz'ijb' q Ruqulajeem.

Qas utz ja jun b'oraaj maaq,
Ja k'o chi paam laq,
qas nimaq, qas saq,
ja jun b'oraaj maaq.

Chojq'ab'al saamaaj l, w, q

B'iix:

Taq chikopii'

Xkeemol kii' taq chikop
wanan, uutiw, la'low
kachib'iil jun ti quluq
xkeetz'at jun ti litzlitz.

Litzlitz qojeitz'aani
ne'e ja ti quluq
qachib'iil ja ti wanan
la'low k'in ti uutiw.

Tz'ijb' tz

B'iix:

Litzlitz

Tzalatzik ruutzoop litzlitz
jun tzimaay xuutzop kaan riij,
k'a ja k'aa ri' xuutzop jun lootz
ja ti lootz mayamo' qaaj ruuwach.
//Litz, litz, litz, tzalatzik aatzoop
rumaal tzimaay itzeel xeeli. //

Tz'ijb' y Yuququntziij.

Ja pa jaay k'o jun ya'l
ja pa ya'l k'o jun tunaaj way
ja way xti'j rumal jun ch'ooy
ja k'a ch'ooy xxib'ex rumal jun siya.

Tz'ijb' x Cholontziij Xixil.

Ti raxroj riij
chaq'a' nb'ixaani ja ti xixil
xiil, xiil qas ne'e qaaj
pa xaan noq' wi'
nki'ko'ti, nb'ixaani.

Ma ti ko's chi b'ixaneem
ma qas ta nxik'aani
k'iix riij taq raqan
toq nq'aa'an ruupaam
nuuk'ux ja xax taq tziyaq.

Chojq'ab'al saamaaj tz, y, x

Yuququntziij.

Jar ija'tz nok aweex,
jar aweex nok awan,
jar awan nok aj,
ja aj nok jal,
ja jal nok ixiim,
jar ixiim nok tz'oo',
ja tz'oo' noq q'oor,
ja q'oor nok way,
ja way nok qaawaay qak'uya'.

Tz'ijb' k'

Pajch'untziij: K'asleemaal
Qas ki' nuuk'u'x toj xinpet chi paam ja k'ayib'al,
maxko' xel nuuk'u'x chi rij jun k'aam,
ja k'a nuk'ajool jun k'ooj xel ruuk'u'x chi riij;
ak', k'uum, ik'ol ja xqaak'am to.

Ja k'a toq xok aaq'a'
qas nk'ajk'oti xel to ja ak'al iik'
xink'eje' k'a pa k'im chi
runuuk'iik ja nuna'ooj
k'a ja k'aa ri' xintzu' ja rik'a'tziil
ja k'asleemaal.

Tz'ijb' t' Q'apab'altziij

T'oyot'ik ja t'oot'
ja t'oot' t'oyot'ik
chi paam t'u'y k'o wi'
ja t'oyot'ik laj t'oot'.

Tz'ijb' q' B'iix: Q'ojoom.

Ja pa taq nimaq'iij
nooq'i ja ti q'ojoom,
q'a'xinaq nkeeb'an
jar ajq'ojoomaa'.

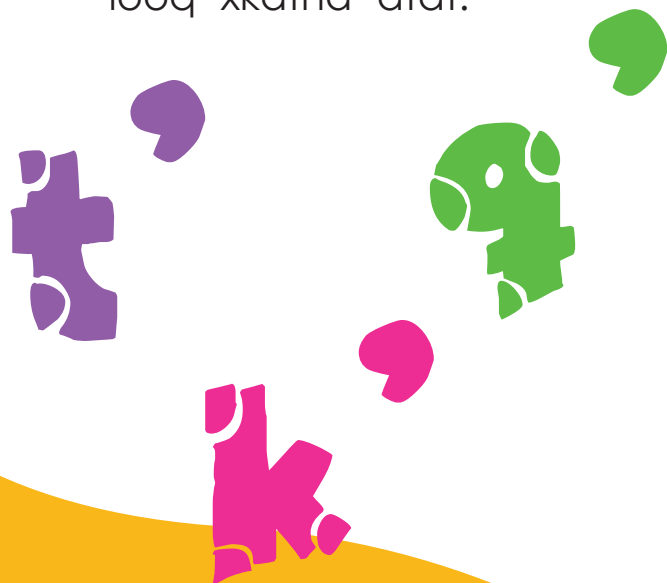
Qas utz ruxaq'ap
ja ti ixtan q'apooj,
//ja toq nxojo wi
chi ruuwach ja ti q'ojoom.//

Chojq'ab'al saamaaj k', q', t'

Cholontzii: T'uq laj ak'

K'o jun ak' ojeer, qas q'anq'oj
riij, xar waa ri' t'uq chik ja ak',
ja jun ak'aal xjat'ij jun k'aam chi
raqaan ja ak'. Ja k'a jun taa' xb'ij
chi re jar ak'aal chi ma utz ta
ja xuub'an chi re ja ak'. Looq'
k'in kalot'ot'eej ja taq ak' utz k'a
looq' xkatna' atat.

Tz'ijb' b' Q'ijiintzii.

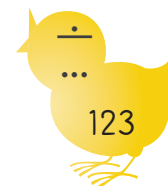
Naq chi tz'ijb' k'aari?
Najb'eey k'o wi' chi re b'iix
pa nik'aaj k'o wi' chi re ib'och'
k'in pa ruk'isb'aal k'o wi' chi re kaab'.

Tz'ijb' ch' B'iix: Tz'iib' Ch'

Q'an ti riij ja ch'i'iw,
q'aaq ti riij ja ch'ok,
k'iix riij ch'alaakaan,
qas ti utz ja ch'uu'.

Simisoj ja ch'imaay,
ch'am ja lamunax,
k'iix k'in ch'am ja ch'oob',
utz rutijiik ja muuch'.

Tz'ijb' tz'

Cholontzii: Aj Tz'utujilaa'

Oj jaa wa ri', jar oj Aj Tz'utujilaa': Aj Tz'ikin Jaayii', Aj Tz'unun Ya'ii', Aj Xe' Kuku' Aab'ajii', Aj Tok'or Juyu'ii', Aj Tz'ujk Ya'ii', Aj Kuku' Tz'aamii' k'in Aj Chi' Kokowii'; ee k'iy ja winaqii' k'in tinaamit pa ruuq'a' ja Tz'oloj Ya' ee k'o wi'. Ja wa' winaqii' ri', ee qatit' qamama' xekanon kan ruub'ii' ja taq tinaamit. Chaqajaa' ja qatit' qamama' kikanoj kan keeb'ii' chikopii', janii' julee' k'amab'al tzii' ri': tz'i', tz'unun, tz'ikin, sootz' k'in tz'uquy.

Tz'ijb' '

Cholontzii: Ijlaneem

Jo'oo' kolo',
ka'ii' ya'l,
julee' sii',
ruk'aan ja taa',
jo' ala'ii',
jo' ala'ii'
qas ne'e ja taa'
toq nmeloj to pa saamaaj.

Chojq'ab'al saamaaj b', ch', tz'

Pajch'untzii: Tijooj maatz'

Pa b'iix
pa ch'uuch'ujeem
nwaag wi' ja tz'oo'
kumaal ja taq naanii'.
Pa nimaq taq tzako'
ntzaak wi' ja maatz',
k'a ja k'aa ri' pa tzimaay
ntij wi' ja maatz'
kumaal ja winaqii'.
Ja wa' nb'aan pa kitinaamit
jar Aj Tz'utujilaa'.

Vocabulario Tz'utujil - Español

Tz'utujil	Español
achib'al	imagen
ak'axaneem	preguntas
cholontz'ij	cuento
ch'akultz'ijb' / ch'akultz'iib'	consonantes
cha'ooj	clasificar
jikajux	línea recta
jome't	corteza del palo de encino
jun	artículo singular indefinido
jun junaal	cada uno
junach'akul tz'ijb' / junach'akul tz'iib'	consonantes simples
juun	uno
k'amab'al tz'ij	ejemplo
k'ulach'akul tz'ijb' / k'ulach'akul tz'iib'	consonantes simples glotalizadas
k'utub'al sak'aa'jeem	indicadores de logro
k'u'xatz'ijb' / k'u'xatz'iib'	vocales
ka'muluneem	copiar
kajparaaj	cuadro
kichontz'ijb' / kichontz'iib'	sopa de letras
ko'koj k'u'xatz'ijb' / ko'koj k'u'xatz'iib'	vocales cortas
ko'lajux	línea corta
ko'latz'ij	frase
la'low	tepezcuinte

Tz'utujil	Español
litzlitz	halcón, gavielancillo
lool	esperanza
nimatziij	oración
nuk'uuj	ordenamiento
o'on	iguana
sak'aa jeem	competencias
paach'untziij/pajch'untziij	poema
q'apab'altziij	trabalenguas
q'ijintziij	adivinanza
rub'eyaal	pasos
ruqula jeem	rima
saak'	saltamontes
saamaaj	actividades
setul	continente
sik'ineem	leer
simisoj	olor y sabor agradable
tunuuj	unir
tut	palma, corozo
tz'aaqatisaneem	completación
us	mosquito
yo'xach'akul tz'ijb'/yo'xach'akul tz'iib'	consonantes compuestas simples
yo'xach'akul tz'ijb'/yo'xach'akul tz'iib'	consonantes compuestas glotalizadas
yuququntziij	retahíla
yuquyaa k'u'xatz'ijb' / yuquyaa k'uxatz'iib'	vocales largas

Anexo 3

Variantes Fonológicas y Sinónimos

Palabras	Variantes fonológicas	Sinónimos	Español
ajkuum	ajkuun		curandero
aq'eem	q'eem	jukuu'	batea
b'atz'	b'aatz'	q'iin	hilo
b'ukub'al		ponib'al	incensario
bíjneen	b'iineem		caminar
chiij		b'o'j / k'axooj	algodón
ch'ijch'	ch'iich'		vehículo, metal
eeyaaj	ejtaal /yaay/ yaaj		lunar
ikem	ikom / ikam		abajo
ik'ol	uk'al / uk'ol		olla de barro
kemem	keem		telaraña
kootoon		po't	güipil
k'el	k'al		perico
lajtz'	laatz'		rincón
luuk		xooka	garabato
maay		me't	tabaco
muul		meej	veces
napaq'a'	nopaq'a'/apaaq'a'	moxq'a'	anillo
naq'ani	nq'aaq'ani		hambre

Palabras	Variantes fonológicas	Sinónimos	Español
okox		saqlichaaaj / ruuxee' chee'	hongo
pa't	paatiin		patín
Pin		Kulaax	Nicolás
poj <p>pojp</p>	poop		petate
ponpon		tenten	tamborón
quluq		no's	pavo
q'ojoom	q'ajoom		marimba
q'ojq'	q'ooq'		chilacayote
raxroj		xeex	olor a pescado
sajq'oor	saaq'oor		haragán
siya	siyaaw	mix / mas / me's	gato
tusaaj		tunaaj	rimero
tz'ijb'	tz'iib'		letra
umul	imul / amul		conejo
woq'	pooq'		ampolla
wujch'	wuuch'		tacuazín
xojt	xoot		comal, teja
xupxup		xpun	globo
yakii'		nee'/ch'uuch'	bebé
yal	yel		chichicaste

Ministerio de Educación
Guatemala

RETAL IXIMULEW

Mapa Lingüístico de Guatemala

Idiomas mayas, xinka y garífuna

Fuente:
Proyecto mapeo lingüístico SEPAPZ, UVG, Et al.
Dr. Michael Richards, director.
<http://www.inforpresssa.com/municipal/mapag.htm>
Adaptaciones, Banb'al Wuj - DIGEBI -

Este mapa está basado en el Censo de Población de 1994. No es un mapa étnico,
ni histórico, ni de territorialidad indígena actual.

Los hablantes de Xinka e Itza'
son pocos en número (menos
de 100). Se utiliza este símbolo
para designar el lugar donde
está la mayor concentración de
sus hablantes.

zona multilingüe

zona de avance Q'eqchi'

zona bilingüe Poqomchi' - Q'eqchi'

Distribución gratuita